

J. M. GUMIŃSKI

STENOGRAFJA POLSKA

PODRĘCZNIK
DLA SAMOUKÓW

WYDANIE SZÓSTE

z uwzględnieniem zmian dokonanych w wyd. V przez

WANDĘ SUCHECKĄ,

długoletnią Kierowniczkę Biura Stenograficznego Sejmu i Senatu

II wydanie nagrodzone dyplomem „ZASŁUGI” na międzynarodowej wystawie stenograficznej w Szegedzie na Węgrzech w sierpniu 1907 r.

WARSZAWA

NAKLAD I WŁASNOŚĆ ZW. STENOG. POLSK. SYST. STOLZE — GUMIŃSKIEGO.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI GEBETHNERA I WOLFFA
1934.

WYDAWNICTWO ZWIĄZKU ZAWODOW.
STENOGRAFÓW POLSKICH

SYSTEMEM STOLZE—GUMIŃSKIEGO
(Warszawa, Złota 49 m. 22, tel. 2-63-77)

Z N A C Z N I K I STENOGRAFICZNE

opracowali i zestawili

W. SUCHECKA, Kierow. Biura Stenogr.
Sejmu i Senatu oraz T. ZGLIŃSKI
stenograf Sejmu i Senatu

J. GUMIŃSKI
NIECO WIADOMOŚCI O STENOGRAFJI
(Wyd. r. 1908). Cena zł. 1

„PRZEGLĄD STENOGRAFICZNY”
ORGAN ZWIĄZKU

J. M. GUMIŃSKI

STENOGRAFJA POLSKA

PODRĘCZNIK
DLA SAMOUKÓW

WYDANIE SZÓSTE

z uwzględnieniem zmian dokonanych w wyd. V przez
WANĘ SUCHECKĄ,
długoletnią Kierowniczkę Biura Stenograficznego Sejmu i Senatu

II wydanie nagrodzone dyplomem „ZASŁUGI” na międzynarodowej
wystawie stenograficznej w Szegedzie na Węgrzech w sierpniu 1907 r.

WARSZAWA
NAKLAD I WŁASNOŚĆ ZW. STENOG. POLSK. SYST. STOLZE—GUMIŃSKIEGO.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI GEBETHNERA I WOLFFA
1934.

PRZEDMOWA WYDAWCY.

33 lat minęło już od owej chwili, kiedy na horyzoncie Warszawy zjawiał się nowy podręcznik stenograficzny, ułożony przez ówczesnego „kandydata do posad sądowych“ przy Sądzie Okręgowym, obecnie zaś prokuratora przy Sądzie Najwyższym, p. Jana Gumińskiego. Bardzo małe zainteresowanie stenografią w „Królestwie Polskiem“, — właściwie zaś w Warszawie, gdyż poza Warszawą stenografia nie była znana, i związane z tem słabe zapotrzebowanie podręczników w tej dziedzinie umiejętności odbiły się zarówno na sposobie ich wydania, jak i na ilości egzemplarzy. Pierwsze wydanie „Stenografji Polskiej“ J. Gumińskiego wyszło w r. 1900 w 500 egzemplarzach litografowanych. Autor wykładał wówczas stenografię na kursach handlowych G. Chwaczyńskiego i T. Kaczkowskiej. Pięciu lat trzeba było, aby się rozeszło pierwsze wydanie. Ponieważ od tego czasu zarówno ilość zakładów naukowych z wykładem stenografji, jak i ilość adeptów stenografji wzrosła, przeto w r. 1906 zjawilo się drugie wydanie, które w sierpniu 1907 r. nagrodzone zostało dyplomem „zasługi“ na międzynarodowej wystawie stenograficznej w Szegedzie na Węgrzech. Było to już wydanie drukowane z kliszami stenogramów. W sześć lat potem przyszła kolej na wydanie III, w roku zaś 1920 — na wydanie IV. W r. 1928 Związek Zaw. Stenografów syst. Stolze-Gumiński wydał w 3,000 egzempl. wydanie V. W międzyczasie, a mianowicie w r. 1908 p. J. Gumiński wydał specjalną broszurę p. t. „Nieco wiadomości o stenografji“, w której skreślił historyczny rozwój stenografji, ówczesny stan stenografji za granicą, bibliografię stenografji w Polsce, życiorys i zasady systemów Gabelsbergera i Stolzego, wskazówki praktyczne dla stenografów i t. p. Trzyście tablic stenograficznych ilustruje poszczególne systemy stenograficzne.

Ucząc stenografii przez lat 19, p. Gumiński „wypuścił w świat“ zapewne z górą 1000 stenografów. Były bowiem takie lata, kiedy stenografia według systemu p. Gumińskiego wykładana była jednocześnie w 5 zakładach naukowych: Chwaczyńskiego, Raczkowskiej, Rogulskiego, Siemiradzkiej i Woyzbuna. Z zakładów tych pozostały przy życiu tylko kursy handlowe T. Raczkowskiej. Obecnie stenografia podług systemu J. Gumińskiego wykładana jest w Głównej Szkole Handlowej, w Liceum Handlowem H. Chankowskiej, na rocznych kursach handlowych H. Chankowskiego, na kursach handlowych dla maturzystów H. Chankowskiego, w szkole handlowej T. Raczkowskiej, w Szkole Spółdzielczo-Handlowej i w Liceum Spółdzielczo-Handlowem w Warszawie, w Szkole pracownic społecznych P. M. S., oraz na kursach im. W. Sucheckiej, następnie w wielu szkołach handlowych poza Warszawą.

Wobec małego zapotrzebowania stenografów za okupacji rosyjskiej w związku z brakiem życia politycznego, adepci sztuki stenograficznej po ukończeniu kursów zarzucili zupełnie stenografię, tak, że właściwy rozwój stenografii w Polsce zaczął się dopiero z chwilą niepodległości.

W listopadzie r. 1917 z inicjatywy pp. Gumińskiego i Sucheckiej utworzone zostało zrzeszenie pod nazwą: „Związek Zaw. Stenografów Polskich syst. Stolze-Gumińskiego“, a to w celu obrony interesów zawodowych osób pracujących na polu stenografii polskiej oraz pieczy nad ich wykształceniem fachowem. W rok potem Związek rozpoczął wydawnictwo „Przeglądu Stenograficznego“. Nie stanowi ono przedsiębiorstwa dochodowego, gdyż jest częściowo rozdawane darmo członkom Związku, popierającym czynnie wydawnictwo.

W Radzie Stanu, której sesja trwała tylko od 22 czerwca do 2 sierpnia 1918 r., biuro stenograficzne składało się z 10 stenografów, uczniów p. Gumińskiego i p. Sucheckiej, którzy w kolei losów przeszli do biura stenograficznego Sejmu Ustawodawczego.

Poza obradami parlamentarnymi stenografowie nasi stenografowali bardzo wiele na zjazdach, zebraniach, odczytach, procesach sądowych i t. p.

Z ważniejszych prac stenografów naszego Związku należy wspomnieć o: preliminarjach i rokowaniach pokojowych z przedstawicielami Z. R. S. S. w Rydze (1920); Sejmie

w Wilnie (1922) i Sejmie w Katowicach (1922), dokąd dla zorganizowania biura stenograficznego pojechała p. W. Suchecka z grupą stenografów częściowo sejmowych, częściowo zaś młodych sił; te ostatnie tam pozostały.

Związek nasz należy do Międzynarodowej Unji Stenografów.

Na tem kończymy, odsyłając czytelników po bardziej obszerne szczegóły do roczników naszego „Przeglądu Stenograficznego“. Tu szło nam jedynie o szkieletowe zobrazowanie dziejów systemu stenograficznego autora niniejszego podręcznika oraz pracy członków naszego Związku.

* * *

W r. 1932 ponieśliśmy wielce bolesną stratę: oto w dniu 28 marca zmarła krzewicielka stenografii polskiej wogóle, a naszego systemu w szczególności, ś. p. **Wanda** z Przeciszewskich **Suchecka**. W r. 1908 rozpoczęła wykladać stenografię na b. kursach handlowych Chwaczyńskiego, następnie w r. 1909 nauczwała na b. kursach Rogulskiego i Siemiradzkiej, w r. 1910 na Wyższych kursach handlowych im. Zielińskiego, które po odzyskaniu niepodległości przekształcają się w Wyższą Szkołę Handlową, gdzie wykłada do swojej śmierci, od r. 1914 prowadzi lekcje stenografii na kursach handlowych p. Raczkowskiej, wreszcie od r. 1928 na kursach handlowych H. Chankowskiego. Prócz tego prowadziła w roku 1916 wspólnie z p. Gumińskim, a od r. 1917 samodzielnie kursy stenograficzne.

Ś. p. Wanda Suchecka nie była tylko stenografem-nauczycielem, lecz zarazem i praktykiem, co zasługuje tembardziej na podkreślenie, że przeważnie wykładający nie posiadają szybkości, potrzebnej do stenografowania przemówień. Troszczyła się ś. p. W. Suchecka zawsze wielce, by Jej uczniowie zdobywali tę szybkość mowy. W Jej to mieszkaniu i pod Jej kierunkiem od listopada 1917 r. zespół ludzi bezpłatnie prowadzi ćwiczenia w uzyskaniu szybkości, którą doprowadza do 110 słów na minutę. W maju 1918 r. ś. p. Suchecka zorganizowała Biuro Stenograficzne b. Rady Stanu Kr. P., którego główną siłą była sama, następnie od lutego 1918 r. do kwietnia 1931 r., kiedy przechodzi na emeryturę, kierowała Biurem Stenograficznym Sejmu i Senatu. Na sta-

nowisku tem przejawiała dar organizacyjny, niepospolitą energię i stanowczość, dbałość o jak najlepsze i jak najsprawniejsze funkcjonowanie Biura Stenograficznego, — przy obsadzie stanowisk stenografów kierowała się jedynie dobrem Biura. Sama nie uchylała się od żadnej pracy: stenografowała w czasie posiedzeń, jako stenograf-rewizor, stenografowała na posiedzeniach komisji sejmowych, robiła korektę drukarską sprawozdań stenograficznych Sejmu i Senatu.

W r. 1920 zorganizowała biuro stenograficzne przy Delegacji pokojowej w Rydze, w r. 1922 biuro stenograficzne Sejmu Wileńskiego oraz biuro stenograficzne Sejmu Śląskiego.

Posiadając tak rozległe doświadczenie nauczycielskie i praktyczne, zaprojektowała do wyd. V niniejszego podręcznika szereg udoskonaleń, które zostały zaakceptowane przez p. J. Gumińskiego. Wspólnie z p. T. Zglińskim opracowała i wydała „Znaczniki stenograficzne według systemu Stolze-Gumińskiego“.

Od r. 1920 należała do Comité International de Sténographie, gdzie była wiceprezesem. W sierpniu 1927 r. brała udział w XIII Międzynarodowym Zjeździe Stenografów w Brukseli.

Od powstania Związku naszego ś. p. W. Suchecka była niestrudzonym jego kierownikiem, redagowała również „Przeгляд Stenograficzny“.

Swą czynnością i bezinteresownością zjednywała sobie wszystkich, którzy się z nią stykali, a działalnością na polu stenograficznym imię swoje na zawsze zapisała złotymi głóskami w historii polskiej stenografii.

ZWIĄZEK STENOGRAFÓW POLSKICH
SYST. STOLZE-GUMIŃSKIEGO.

Warszawa, październik 1933 r.

PRZEDMOWA AUTORA DO WYD. V.

Praca stenografów, którzy posilkują się moim systemem (recte moją przeróbkę syst. Wilhelma Stolzego) od r. 1918 w b. Radzie Stanu, później od r. 1919 w Sejmie, dała dużo doświadczenia w dziedzinie potrzeb praktycznych stenografii wogóle, zaś stenografii parlamentarnej w szczególności. To też zmiany, (nie naruszając zresztą zasad opracowanego przeze mnie systemu), poczynione przez p. Wandę Suchecką, kierowniczkę biura stenograficznego Sejmu i Senatu, przyjąłem.

Przy zetknięciu się stenografii polskiej z życiem, zmiany te okazały się konieczne dla usprawnienia skróconego pisma. Z tego też względu dla V wydania sporządziłem nowe klisze z pismem stenograficznym, odrzucając stare.

J. GUMIŃSKI.

PRZEDMOWA AUTORA DO WYD. VI.

Wydanie VI niniejszego podręcznika odtwarza prawie dosłownie wydanie V. Zmiany, jakie w wydaniu VI poczyniono, polegają bądź na sprecyzowaniu jaśniejszym dwóch paragrafów w § 7 i § 8, bądź na poprawieniu omyłek drukarskich, bądź też na uzupełnieniu braków w piśmie stenograficznym (błędna numeracja ćwiczeń). Wreszcie podręcznik uzupełniony został wskazówkami dla uczących się stenografii, oraz wskazówkami dla ćwiczących się w szybkości, zestawionymi przez p. Tadeusza Zglińskiego, stenografa Sejmu.

J. GUMIŃSKI.

WSKAZÓWKI DLA UCZĄCYCH SIĘ STENOGRAFJI.

Stenografji nie dość się uczyć, należy ją sobie przyswoić. Wymaga więc ona ciągłego, systematycznego ćwiczenia w pisaniu znaków stenograficznych.

Celem właściwego pisania znaków co do kształtu i wielkości należy używać zeszytów w trzy linje. Przy pisaniu winno się zwracać uwagę, by dociągać znaki do linii i nie wysuwać ich poza linję. Ołówków należy używać w wysokim gatunku, najlepiej „Polonia“ 2 B Majewskiego. Ołówki atramentowe nie są wskazane. Piórami t. zw. wiecznymi można pisać, ale muszą być bardzo dobre; ze względu jednak na pewne trudności, należy je stosować w rzadkich wypadkach.

Przy nauce stenografji nigdy nie powinno się używać gumy do ścierania; jeżeli coś się napisało źle, należy przekreślić i napisać po raz drugi. Wykładający nie powinni uważać tego za błąd, natomiast za ścieranie gumą zmniejszać ocenę, trzeba bowiem odrazu odzwyczaić uczącego się od zgubnego nałogu używania gumy w stenografji.

Poznanie teoretycznych zasad stenografji bezwzględnie musi iść w parze z praktycznym pisaniem. Trzeba więc po uważnym przeczytaniu wskazówek teoretycznych przestenoграфować odnośne przykłady, podane pismem zwykłym, i porównać ze stenogramem, umieszczonym w części stenograficznej. Dopiero po przepisaniu i sprawdzeniu przykładów przystępować do pisania ćwiczenia, podanego pismem zwykłym. W ten sposób ustrzeżemy się wielu omyłek. Dobrze jest ćwiczenie przepisać po raz drugi. Następnie należy odczytać ćwiczenie podane w części stenograficznej. Godnem zalecenia jest przetłumaczenie tego ćwiczenia na pismo zwykłe. W końcu przy każdym paragrafie nauczyć się podanych znaczników. Dopiero po tak dokładnem przerobieniu jednego paragrafu powinno się przystępować do następnego. Wówczas tylko możemy mieć pewność opanowania stenografji teoretycznie i praktycznie.

Jeżeli ktoś się uczy stenografji samodzielnie, celowem byłoby od czasu do czasu sprawdzenie przerabianych ćwiczeń przez osobę, dobrze posiadającą stenografję.

Zeszytów w trzy linje należy używać aż do przerobienia przybranek (§ 25).

CZEŚĆ PIERWSZA.

OZNACZANIE WYRAZÓW ZASADNICZE,
CZYLI ZWYCZAJNE.

§ 1. ALFABET STENOGRAFICZNY.

Stenografja, jako pismo skrócone, opiera się na dwóch podstawach: 1) posiada uproszczony alfabet, t. j. złożony ze znaków prostych, wymagających jednego poruszenia ręki; 2) posilkuje się „symbolizowaniem“ samogłosek, t. j. oznaczeniem ich symbolicznie, w sposobie i miejscu nakreślenia spółgłosek. Nakreślenie bywa **ciemne i grube**, czyli z naciskiem i bez nacisku; miejsce zaś nakreślenia trojaki: **na linji, nad linją i pod linją**.

Znaki stenograficzne są: **jednomiarowe, dwumiarowe i półmiarowe**, a to dlatego, aby drogą różniczkowania wielkości znaków zmniejszyć ich ilość. Tu przypomnieć należy, że język polski posiada 45 dźwięków; gdyby więc nie to różniczkowanie musielibyśmy posiadać 45 specjalnych znaków, a mamy ich tylko 17. Podstawą tego różniczkowania jest pokrewieństwo dźwięków.

Spółgłoski w języku polskim podzielić można na dwie równoległe grupy: 1) spółgłoski twarde i 2) spółgłoski miękkie. Miękkosć spółgłosek oznacza się albo a) zapomocą specjalnej kreski (*ć, Ń, ś, dź*), albo b) przez dodanie samogłoski *i* (przed drugimi samogłoskami), albo c) widoczną jest sama przez się bez specjalnego oznaczenia — gdy następuje po spółgłosce miękką samogłoską; wreszcie d) niektóre spółgłoski z natury swej są miękkie, jako to: *l, rz, ź, dź, szcz*.

Stenografię obchodzi miękkość danej spółgłoski o tyle, o ile równoległe istnieje odpowiednia jej twarda spółgłoska: miękka spółgłoska posiada wtedy znak dwa razy większy od znaku twardej. Tak więc twarde spółgłoski posiadają przeważnie znaki jednomiarowe, a miękkie — dwumiarowe; gdy zaś twarda spółgłoska ma znak półmiarowy, to miękka — jednomiarowy.

Jednomiarowe są: *b, c, d, dz, g, k, l, m, p, s, sz, w, z, f', rz, ż.*

Dwumiarowe: *b', é, cz, dz', h = ch, k', l, m', p', szcz, t, w', ż.*

Półmiarowe: *f, j, n, ñ, r, s, ś.*

Wszystkie znaki, z wyjątkiem *n, ñ, s, ś*, piszą się z góry na dół. Początkowo do nauki stenografii należy używać zeszytów w trzy linje, wtedy bowiem odstęp między linjami wskazuje wielkość znaków stenograficznych.

Przy nauce alfabetu należy wszystkie znaki pisać bez nacisku. Sposób łączenia ich ze sobą jest taki sam, jak i liter w zwykłym piśmie; łącznik idzie od dołu poprzedniego znaku do góry następnego, przyczem ołówka (pióra) nie należy odrywać od papieru, a formę znaków zachowywać ściśle, aby znak ostry nie stał się zaokrąglonym lub naodwrot.

Co do formy poszczególnych znaków da się powiedzieć, co następuje.

Cz, sz, szcz i ż, jako pokrewne dźwiękom *é, s* i *z*, posiadają takie same znaki, z dodaniem u góry (*cz, ż*) lub u dołu (*sz, szcz*) pętelki.

Znak **b** wzięty jest od litery *b* z wyrzuceniem dolnego zaokrąglenia; zaczyna się (jak i wszelkie znaki z pętelką u góry) od pętelki.

Znak **c** wzięty jest od litery *c* z wyrzuceniem górnej kropki i dolnego zaokrąglenia.

Znak **cz** różni się od **b'** tem, że górna jego część jest pochylona naprzód.

Znaki **dz, dż** w dolnych swych połowach odchylają się w lewą stronę.

Znaki **f** i **f'** piszą się w kierunku od lewej ręki do prawej (z góry na dół).

Znak **g** jest wypukły w prawą stronę; przy łączeniu go

z następującym po nim znakiem, można dodawać w nim u dołu pętelkę; wówczas wypukłość nie jest konieczna.

Znak dla **h** i **ch** jest wspólny ze względu na jednakową wymowę obu dźwięków.

Znak **i** pisze się prosto (z góry na dół).

Znak **k** pisze się prosto z zaokrągleniem u góry.

Znak **l** jest identyczny z literą *l*, ponieważ litera ta wymaga jednego tylko ruchu ręki.

Znak **m** wzięty jest z ostatniej kreski litery *m*; znak prosty z zaokrągleniem u góry i u dołu.

Znak **n** jest falisty, zaczyna się ½ miarową kreską, idącą z dołu do góry i kończy zaokrągleniem z dołu do góry, przyczem zaokrąglenie to winno być tej samej wysokości (½ miarowe), co i cały znak. Znak **ń** jest dwa razy dłuższy od **n** (a nie wyższy).

Znak **p** jest prostą kreską zaokrągloną u dołu.

Znaki **r** i **rz** są zwykłymi kółkami, ze względu zaś na wygodę łączenia z poprzednimi lub następnymi znakami piszą się tylko dwoma sposobami: albo z góry na dół (**górnny obrót**), albo z dołu do góry (**dolny obrót**), przyczem zawsze pisze się najpierw prawą stroną, a potem lewą. Użycie tego lub innego obrotu zależy od wygody i nie powinno wadzić szybkości dyma.

Znak **s** ma dwie formy: *s* klasyczne używane jedynie dla oznaczania wyrazów skróconych i *s* uproszczone używane powszechnie. Pierwsze mało się różni od *s* ze zwykłego piśma, drugie zaczyna się od linji, i ma kształt łuku; *s'* ma tylko drugą formę, różni się długością.

Znaki **sz, szcz** wzięte są od litery *s* i posiadają w środku wygięcie kaligraficznej formy tej litery: wypukłość u góry w lewą stronę, a u dołu w prawą; różnią się wielkością.

Znak **t** jest dwa razy większy od **d**, czyli jest dwumiarową prostą kreską.

Znak **w** jest wypukły w lewą stronę; różni się od **c** dolnym zaokrągleniem.

Znaki **z, ż, ź** piszą się prosto z dodaniem pętelek.

Używając zeszytu w trzy linje, należy pisać znaki alfabetu **na linji środkowej**, tak, aby ½-miarowe nie dochodziły do górnej linji, 1-miarowe zajmowały całą przestrzeń między górną i środkową linją, 2-miarowe zaczynały się połową swą nad górną linją. Na dolną linję tymczasem nie trzeba zwracać uwagi; będzie ona nam potrzebna w przyszłości dopiero.

Chcąc się nauczyć dobrze alfabetu, należy litery napisać kilka, a nawet kilkanaście razy, początkowo bez łączenia, potem łącząc je z sobą; najpierw w porządku alfabetycznym, potem na wyrywki, a zawsze bacznie zwracać uwagę na formę znaków, aby jedne nie były podobne do drugich, np. *b* do *l*, *cz* do *b'*, *g* do *z* i t. d.; w tym celu należy pisać wolno i starannie, kaligraficznie (ołówkiem, który będzie również stosowany w praktyce).

§ 2. SYMBOLIZACJA SAMOGŁOSEK.

OZNACZENIE BRZMIEN a. e.

Symbolizacja samogłosek, jako zasada, nie przeczy ani wymowie, ani słuchowi, a nawet góruje z punktu widzenia teoretycznego nad zwykłym sposobem oznaczania samogłosek.

W piśmie zwyczajnem każdą sylabę rozkładamy na jej części składowe, t. j. na spółgłoskę i na samogłoskę, i każdą wypisujemy oddzielnie, co nie odpowiada zgoła wrażeniu słuchowemu, według którego każda sylaba stanowi jedną całość. Przy symbolizowaniu samogłosek w stenografii oko nasze otrzymuje co do każdej sylaby wrażenie takiejże niepodzielnej całości, gdyż samogłoskowy dźwięk oznacza się w zmianie znaku spółgłoskowego lub jego pozycji.

Humboldt w swym „Wstępie do językoznawstwa“ pisze: „Rozłożenie zwykłej sylaby na samogłoskę i spółgłoskę jest sztuczne. W samej rzeczy spółgłoska i samogłoska określają jedna drugą tak, że słuch bierze ich łączność za niepodzielną całość. Wobec tego jeżeliby trzeba było zachować ich naturalny charakter w piśmie, byłoby daleko słuszniej uważać samogłoski tylko za modyfikację spółgłosek, a nie za oddzielne litery“.

Brzmienia *e* i *a*, stojących między spółgłoskami, nie wypisuje się wcale, oznacza się je bowiem, jak wogóle dźwięki samogłoskowe, symbolicznie, a mianowicie, dla oznaczenia *e* należy poprzednią spółgłoskę napisać cienko na środkowej linii, a dla oznaczenia *a* — grubo. Spółgłoska stojąca po *e* i *a*, zostaje już na tej samej linii. Tak wyraz *len* oznacza się, jak *ln*; *ser* jak *sr*; *met* jak *mt*; *leć* jak *lé*; *pies* jak *p's*; *wieś* jak *w's* i t. d.

Tak więc *e* symbolizuje się w cienkiem, a zaś w grubym kreśleniu poprzedzającej spółgłoski na linii (środkowej).

§ 1. Alfabet.

B = p, b' = l, c = r, c' = l', ox = l', d = r, dx = j, dx' =

= l, f = \, f' = \, g = x, h, ch = d, j = i, k = r,

k' = l, l = e, l' = l, m = r, m' = l, n = r, n' = r,

p = l, p' = l, r = o, rx = o, s = r, s' = r, sx =

= s, sxox = d, t = l, w = i, w' = l, x = d, x' = l, x' = p.

Pracujtaj: r, r, r, l, c, e, l, d, r, i, l, e, s, r, l, l,

r, l, e, d, l, r, d, s, l, r, l, l, s, l, l, r.

Łaczenia: ehlh, rhl, rhl, rhl, rhl, rhl, rhl,

ee, ee, ee, ee, ee, ee, ee, ee, ee, ee,

mm, mm, mm, mm, mm, mm, mm, mm,

ololol, ololol, rrrr, rrrr, rrrr,

llll, llll, llll, llll, llll, llll,

§ 2. Oznaczenie samogłosek: e, a.

Przykłady: A, u, o, d, m, l,

G, b, h, k, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z,

da, ea, fa, ga, ha, ia, ja, ka, la, ma,

na, oa, pa, qa, ra, sa, ta, ua, va,

wa, xa, ya, za, za, ia, ea, ha, ha, sa, sa,

el, h, h, rat, rat, rat, d, d, or, to.

Końcowe e = le = l, we = w, che = h, re =

= r, e, rze = r, o; końcowe nie = ~.

Przykłady: A, d, A, b, to, G,

h, l, u, m, u, so, d,

h, w, k.

Samogłoski: e = u, a = u.

Uwaga. Wybór linii dla symbolizacji samogłosek opiera się na stosunku wzajemnym samogłosek, jako dźwięków: z pośród dźwięków e, a, o, u, i, y, najwyższymi są: i, y, najniższymi: o, u, zaś e i a zajmują środkowe miejsce — stąd też dla nich przeznaczona jest środkowa linja.

Przykłady: Dech, lep, rzecz, cel, nieś, mień, wiek, bieg, dzieł, dzieł, cech, czech, gier, wiekiem, biegiem, czechem, celem, pełen, dziełem, szereg, mebel, szeregiem, kieszeń, dziełniem, mieleniem, ba, ta, za, bal, czas, dar, kaź, karz, łap, mam, łapa, mama, nać, Nacia, pas, pasa, ran, rana, tam, tama, szczerza, szara, bela, Hela, Helena, kazać, karać, karat, dach, cal, waga, wiara.

Jak widać z powyższych przykładów, po znakach z dolną pętelką (sz, szcz, z, ż, i t. d.) r i rz należy pisać górnym obrotem, samą zaś pętelkę pisać jak najmniejszą.

Zjawia się pytanie: dlaczego po cienko nakreślonym znaku na końcu wyrazów nie czytamy dźwięku e, gdy po grubo napisanym czytamy a?

Oto dlatego, że należy mieć na uwadze wszystkie te wyrazy, które kończą się na spółgłoskę; gdyby przeto samogłoskę e zawsze czytać po cienko nakreślonej spółgłosce, to nie byłoby sposobu odtworzyć stenograficznie takiego wyrazu lub formy jego, w których samogłoski e na końcu niema.

Wobec tego **końcowe e** zawsze trzeba będzie wypisywać jego znakiem specjalnym, który jako pozioma kreska ma tę właściwość, że po znakach zaokrąglonych nie stanowi specjalnego ruchu ręki. Po znakach z pętelką oraz po r i rz końcowe e stawia się tam, gdzie literę kończymy.

Końcowe **nie** można pisać bez e, a zapomocą przedłużonego specjalnie **ń**; takie **nie** jest często bardzo końcówką, wobec czego lepszy jest jeden znak dłuższy, ale za to wymagający jednego ruchu ręki, niż dwa znaki, wymagające dwóch ruchów.

Przykłady: Ciecze, cele, wiele, bierze, pierze, wieże, cienie, mienie, panie, sanie, małe, szare, żale, lewe, dane, działanie.

Ponieważ samogłoski, podług ogólnego prawidła, oznaczają się symbolicznie w poprzednich spółgłoskach (zgodnie z wymową), przeto **samogłoski, stojące na początku wyrazów, należy wypisywać ich znakami.**

A i e posiadają jeden znak (półmiarową kreskę, zaokrą-

głona u dołu). A pisze się z naciskiem, e cienko, zgodnie z różnicą w symbolizowaniu tychże dźwięków.

Ponieważ samogłoska oznacza tylko sama siebie, a tem samem miejsce nakreślenia jej (w stosunku do linii) pozostaje bez znaczenia, przeto gwoli zmniejszeniu łącznika między początkową samogłoską a dalszą spółgłoską, **początkowe samogłoski pisze się u góry 1-o i 2-miarowych spółgłosek** (przed 1/2-miarowemi na linii).

Przykłady: Adam, Adama, agat, Agata, Abel, arena, ananas, ataman, atamana, eter, elew, er, era, echem, ech, eche, apel.

Cwiczenie 1. Ren, sen, Lech, leń, set, ciec, bierz, cień, tek, lew, zez, Sem, Bem, mech, wierz, wież, deszcz, bez, rzek, setek, pień, kiel, siew, weż, piec, biel, niech, sieć, siedź, mieć, miedź, miedz, mierz, pech, pierz, leż, wiedz, wiec, niemiec, lemiesz, lemieszem, deseń, zielem, bierzem, dechem, pierzem, wieniec, mieniem, rzemień, leszcz, eden, efeb, elewem, eterem, miele, niesie, wesel, wesele, kieszenie, desenie, dzieleń, dzielenie, pielenie, mielenie, wieże, pieczenie, ziemie, szczyrze. Cal, cele, calem, ten, tan, tem, tam, temat, tania, taras, teraz, teka, taka, Leda, Łada, lada, ładem, kadet, pasek, piasek, siedzieć, siadać, siedzenie, sadzenie, szakal, szakale, deresz, darem, teren, taran, kier, kara, adamaszek, szafa, szefem, bies, bas, paż, baw, paw, pewien, paś, pasie, pasać, ban, bana, bania, banie, bat, bacie, biała, białe, całe, cała, ciał, ciała, Cham, chama, chan, chana, czap, czapa, czepek, czar, dam, dama, dasz, darz, daj, maj, raj, dziad, dziada, dziadek, map, mapa, mar, mer, mara, mera, marek, nam, nawa, nawet, par, para, pak, paka, pakiet, pan, pań, panie, ram, rama, Rena, rana, ras, rasa, rat, rata, raz, zaraz, rad, radź, rada, rade, radzie, sad, sadź, szakalem, siał, zasiał, szal, szał, szelek, wasz, wasza, Zan, zań, zaniesie, żar, żab, bab, baba, dan, dań, danie, bieda, biada, wiara, wiana, mała, miała, miara, Ian, Ianie, wara, fara, szare, szara, kawa, siana, sień, sianem, niania, San, Sanem, asan, asana, Atena, arab, arabie, arabem, Efez, nas, Sas, Ararat, Kamieniec, Nazaret.

Cwiczenie 2 do czytania p. w części stenograficznej.

Oprócz znaków głównych, podanych w § 1, stenografia posiada jeszcze znaki pomocnicze, używane przeważnie na końcu wyrazów i noszące przeto nazwę **znaków końcowych**. Są to: ć, cie, cz, j, t. Pisze się je z dołu w górę.

Przykłady: *u, u, ut, ut, ul, ua, ua,*

u, u, u, u, u = u, u, u, u, u, u.

Cwiczenie 2: *u, u, u, u, u,*

u, u, u, u, u, u, u, u,

u, u, u, u, u, u, u,

u, u, u, u, u, u, u,

u, u, u, u, u, u, u;

u; u; u; u; u; u;

u; u; u; u; u; u;

u, u, u; u, u; u, u;

u, u, u; u, u; u, u

u; u.

Znaki końcowe: *ć = /, cie = /, cz = /,*

j = i, t = l.

Przykłady: j, i, e, o, l, u, a, z,

l, i, u, e, o, a, z, b,

b, o, a, z, b, l.

Znaczniki: i, l, e, o, a, z,

l, i, u, e, o, a, z.

§ 3. Oznaczenie samogłosek: o, u.

Przykłady: o, u, o, u, o, u, o, u,

o, u, o, u, o, u, o, u,

Przeorytaj: o, u, o, u, o, u, o, u,

o, u, o, u, o, u, o, u,

o, u, o, u, o, u, o, u,

o, u, o, u, o, u, o, u,

T różni się od é tem, że połową swoją wystaje ponad górną linię, gdy é tylko dochodzi końcem górnym do górnej linii.

Znaki końcowe mogą być używane nawet w tych razach, gdy po nich następują samogłoski.

Przed końcowymi znakami beznaciskowe r należy pisać dolnym obrotem, jeżeli chodzi o uniknięcie dwuznaczności, górnoobrotowe bowiem r przed é, t daje nam grupy: rć, rt (p. § 14).

Przykłady: Met, miej, daj, raj, wata, meta, Nacia, mecie, bat, bata, dać, dat, dacie, lat, lać, leć, lecie, rat, rata, racie, karat, karecie, racz, ciecz.

Znaczniki. Wyrazy, bardzo często używane, posiadają specjalne skrócenia i nazywają się znacznikami. Są to najważniejsze przysłówki, przyimki, spójniki i zaimki, a także terminy parlamentarne, oraz z nauk prawnych i handlowych. Zresztą, każda nauka powinna posiadać swoje odrębne znaczniki stenograficzne. W naszym podręczniku uwzględnione są znaczniki dla wyrazów wyżej wspomnianych z uwzględnieniem terminów handlowych.

Znaczników należy się nauczyć na pamięć. (Umieszczone one są na końcu poszczególnych paragrafów; prócz tego osobno zebrane są w alfabetycznym porządku).

Do § 2 odnieść można 15 następujących znaczników:

Ale, bardzo, bardziej, bez, cię, jeszcze, lecz, mianowicie, nawet, się, siebie, teraz, zaraz, zawsze, że.

§ 3. OZNACZENIE BRZMIENŃ o, u (ó).

W pierwszej sylabie brzmienia o, u (ó) w wyrazach jednosylabowych oznacza się przez nakreślenie poprzedniej spółgłoski na dolnej linii (pod linią główną) cienko (dla o) lub grubo (dla u, ó). Spółgłoska zamykająca sylabę, pozostaje na tej samej linii. Ponieważ odstęp między linjami odpowiada wielkości jednomiarowych znaków, przeto znaki 1-miarowe całe stoją pod linią (główną), 2-miarowe dochodzą do górnej linii (właściwie zaczynają się od niej), a 1/2-miarowe nie dochodzą do linii głównej.

Przykłady: No, to, co, nos, coś, tok, noś, dom, loch, łom, kos, koś, kot, buk, Bóg, zuch, cud, mój.

W wyrazach parosylabowych pierwsza sylaba, posiadająca samogłoskę o lub u (ó), oznacza się, naturalnie, tak samo,

jak w jednosylabowych, powstaje zaś tylko pytanie, co robić z dalszym ciągiem wyrazów? Czy po każdym znaku na dolnej linii należy czytać o, u? Szukając odpowiedzi na to pytanie, trzeba mieć na uwadze trzy okoliczności: 1) że pisanie wszystkich znaków wyrazu na jednej linii jest najwygodniejsze, a więc służyć powinno dla takich wyrazów lub ich form, których jest więcej; 2) że wyrazów, posiadających tylko brzmienie o lub u, jest bardzo mało; 3) że użycie łatwiejszego sposobu dla mniejszej ilości wyrazów zmusiłoby nas do użycia trudniejszego sposobu dla większej ich ilości. Odpowiedź narzuca się sama: w 2-ej, w 3-ej i następnych sylabach na dolnej linii czytamy e lub a, innymi słowy: jeżeli dwie spółgłoski (w środku wyrazu) stoją na jednej wysokości, to między nimi czytamy e lub a.

Przykłady: Boga, Bogiem, polem, pola, nosa, nosem, noga, żona, buda, córa, szuka, sucha, susza, kura, szczupak, czubata.

Ćwiczenie 3. Bok, buk, sok, tor, tur, łoś, los. lon, len, lan, łuna, woź, wieź, koń, kania, konia, konie, kuna, czop, czopa, czapa, lot, lat, lód, lud, doba, doła, koral, karał, korale, siola, bogacz, bogacza, bogata, bogatem, ziomek, kołem, kulem, koła, kura, rodak, ruda, rodakiem, rada, tokarz, tokarza, tokarze, tokarzem, łoża, łoże, łoża, Tomasz, powiat, powiadał, chora, ciosać, mocz, woda, wada, wód, powiedzieć, wodza, wodze, wódcz, zawada, zawadza, moda, mole, mól, sofa, szopa, szafa, szefa, szuba, socha, sucha, powiem, czolem, czulem, pociecha, rola, ról, role, ruleta, roleta, poczekaj, nosek, worek, wór, koza, korek, kurek, kosa, kasa, kiesa, kusa, poza, póź, potem, pora, para, pór, nora, nura, nowa nawa, Nawa, nów, bioder, powiedz, pomagaj, posel, pasal, Pomian, morze, mórż, może, maże, morza, cofam, cofać się, gomic, ganiać, koniec, kopiec, kopa, kapa, posada, posiada, posag, gore, góra, zorza.

Ćwiczenie 4 p. w cz. stenograficznej.

W środkowych sylabach o i u (ó) oznaczamy przez obniżenie następnej spółgłoski o pół miary: cała część do litery o (u, ó), stoi na jednej linii, a po literze o (u, ó) o 1/2 miary niżej; dla u (ó) obniżoną spółgłoskę naciskamy. Obniżenie następnej spółgłoski zamiast poprzedniej tłumaczy się tem, że w razie obniżenia poprzedniej, stałaby ona na jednej wysokości z następną, co w myśl zasady, powyżej zgłoszonej, symbolizować winno właśnie dźwięk e, a nie o.

Przykłady: n n n n n n n n n n n n n n n n

n n n n n n n n n n n n n n n n

Ćwiczenie 4: n n n n n n n n n n n n n n n n

n n n n n n n n n n n n n n n n

n n n n n n n n n n n n n n n n

n n n n n n n n n n n n n n n n

n n n n n n n n n n n n n n n n

n n n n n n n n n n n n n n n n

n n n n n n n n n n n n n n n n

n n n n n n n n n n n n n n n n

Przykłady: n n n n n n n n n n n n n n n n

n n n n n n n n n n n n n n n n

Przeznaczaj: n n n n n n n n n n n n n n n n

... u o l o k u d y c h ...

u o l o k u

Przykłady: u o l o k u d y c h ...

u o l o k u d y c h ...

u o l o k u d y c h ...

Przykłady: u o l o k u d y c h ...

u o l o k u d y c h ...

u o l o k u d y c h ...

Uwaga 1: u o l o k u d y c h ...

u o l o k u

Przeznaczaj: u o l o k u d y c h ...

u o l o k u d y c h ...

u o l o k u d y c h ...

Przykłady: Dom, domom, nos, nosom, łom, łomot. Faraon, lon, Leon, Neron, kaczor, piolun, piorun, kozuch, lasów. Toruń.

Jeżeli po obniżonej spółgłosce następują dalsze sylaby, to postępujemy podług dotychczasowych prawideł, czyli dalszy ciąg znowu obniżamy, jeżeli jest o (u, ó), lub pozostawiamy na poprzednim poziomie (gdzie stoi obniżona spółgłoska), jeżeli jest e lub a, przyczem a należy wypisać, ponieważ nacisk na obniżonej spółgłosce oznacza dźwięk u.

Przykłady: Macocha, niebiosa, Sodoma, kaczorem, kawiozem, wieczorem, kapota, fasola, tenuta, waluta, posucha, poszuka, ładunek, morowa, połowa, sobolom, marzona, Pomorze.

Na początku i na końcu o i u wypisuje się specjalnymi znakami, przyczem na początku dopisujemy u góry do dalszego ciągu wyrazów na wzór e i a, na końcu zaś łączymy z pomocą zwykłego łącznika. Końcowe o można z zaokrągloną spółgłoską zlewać w jedną całość, bez łącznika, z wyjątkiem sylaby no, gdzie zamiast n w takim razie formowałoby się ñ.

Przykłady: On, ona, owad, owiec, rano, Nero, miano, mało, boso, lato, cało, biało, żabo, koło, uwaga, umowa, ulata, urok, uczucie, lodu, łupu, rodu, lasu, potu.

Uwaga 1. Jeżeli ilość ruchów ręki na tem nie traci, to można środkowe o, u wypisywać, a nie symbolizować. Np.: niebiosa, kapota, połowa, tenuta, waluta, poszuka.

Uwaga 2. R i rz przed obniżonymi znakami pisać należy dolnym obrotem, a gdy są same obniżane — górnym (p. wyżej przykłady: marzona, wieczorem).

Ćwiczenie 5. Balon, talon, melon, honor, łowiono, bawiono się, siano, sioła, sioło, siołem, siołom, sowo, żono, owa, oko, oka, opal, osioł, oda, żona, żonom, motek, okaz, Pomorze, pomoże, posadzenie, osadzenie, posiedzenie, łomotać, lechotać, koła, kołem, kołom, zero, dano, podano, orano, lano, łono, łona, sobota, sobocie, morowe, morowem, połowom, połowie, Aron, kociel, miodowa, sodowa, korona, warzona, ważona, opadała, sobole, sobolem, sobolowa, topola, topole, topolom, sokoła, sokołem, sokołom, cokołem, malowana, marzone, parzone, polowe, pakowanie, pomoc, domagać się, salon, salonem, salonom, salonowa, balowa, położenie, pomaganie, opalona, pasowanie, polowanie, kuj, suta, nuta, buta, bucha, suma, suwa, usuwa, obuta, batuta, pokusa, zasuwa, muł, szczur, zupa, okup, zakup, dowód, powód, runo, runie, runem, sunie, turek, czub.

19 1/2

M 5 1/2

B/I 36r.

VIII

humor, Humań, adorować, tuman, tunel, topaz, kubek, lubiana, lubiana, rubel, rulon, nuda, rodu, rodem, rodom, rodowa, rodakom, ruda, czucie, ulegała, mów, zamów, pomów, mórz, rolom, wódek, ługu, łuku, Łuków, kupować, kopać, sól, soda, biuro, burza, pióro, pióra, piórem, piórom, fura, duch, ducha, dusza, duma, dumać, dumala, dumanie, czuła, nieczuła, ciura, kura, cugiel, cegiel, guma, rozum, rozumu, rozumowanie, opuszczać, dużo. Mów do nas jeszcze. Zaniesć mu kubek. Czego się opuszczasz? Daj nam dowód tego, że nie ulegasz namowom.

Uwaga 4. Odróżniać ó od u w praktyce nie potrzeba zupełnie, ile że stenografja odtwarza dźwięki, a jako takie ó i u niczem się od siebie nie różni.

Znaczniki: Atoli, co, czego, czemu, coś, choć, chociaż, do, dość, dosyć, dużo, kogo, komu, lub, może, można, oraz, po, póki, póty, sobie, tego, temu, tobie, tylko, zupełnie.

Uwaga 3. Niektóre znaczniki, jak: po, do, co, nie przedstawiają żadnego skrócenia, są jednak znacznikami ze względu na to, że samogłoska ich (o) może nie być symbolizowana (nie ma wyrazów „pe“, „de“, „ce“). Napisanie tych 3-ch wyrazów na linii (jako znaczników), lub pod linią (zwyczajnie), będzie zależało od tego, czy poprzedzające i następujące je wyrazy stoją na środkowej czy na dolnej linii, należy bowiem baczyć na to, aby niepotrzebnie nie odchodzić od danej linii.

W wyrazach: kogo, komu, tego, temu, czego, czemu spółgłoski g i m wyrzuca się, jak wogóle i we wszystkich końcówkach na ego i emu.

Ćwiczenie 6 p. w części stenograficznej.

§ 4. OZNACZENIE BRZMIEN I, Y.

Z powodu istnienia miękkich i twardych spółgłosek, brzmienia i i y oznacza się jednakowo, a mianowicie przez nakreślenie poprzedzającej jej spółgłoski (przed i-miękkiej, przed y-twardej) cienko na górnej linii (nad linią, jeżeli piszemy na 1-ej linii a nie na 3-ch). Prawidło to jednak dotyczy tylko pierwszych sylab. W dalszych sylabach, podług dotychczasowej zasady, czytamy e i a.

Przykłady: Był, bił, była, biła, figa, niwa, lipa, gil. Chin, pić, pył, pił, wykonać, wymóc, wymowa, utyla, szyper, rys.

Znaczniki: d, l, h, k, n, r, s, t, w, z

u, v, w, b, r, u, e, t, o, n, h, k, l, s, t, z

Ćw. 6: do, de, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do

do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do

do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do

do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do

do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do

do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do

do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do

do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do, do

§ 4. Oznaczenie samogłosek: i, y.

Przykłady: e, l, e, l, e, l, e, l, e, l, e, l, e, l, e, l, e, l

u, l, u, l, u, l, u, l, u, l, u, l, u, l, u, l, u, l

(7)

(7)

g. #

13.

X

Przykłady: k, ll, M, W, W, W, W, W,

M, W, W, W, W, W, W,

Samogłoski: i, y = (kreska, kropka

"górną", kropka "dolną").

Ry = e, o; ry = e, o; ty = l; a = /; ió, yó

= /; icie, ycie = /; na przykład:

szary = so; pomiary = se; wierszy = ce;

marzy = ob; koty = j; dzieci = /; w.

= /, w = w, y, ll, lokaj =

l, lokaj = /, gaj = r, gaj = s.

Przykłady: l, ll, ll, ll, ll, w, w,

w, w, w, w, w, w, w, w,

Ćw. 9. ll, ll, ll, ll, ll, ll, ll,

Uwaga. Przy obniżaniu środkowej 1-o lub 2-miarowej spółgłoski wyrazu, którego pierwsza spółgłoska stoi na górnej linii (wykonać, wymóc, wymowa), należy baczyć, aby obniżona spółgłoska nie stała na głównej linii, dlatego, że obniżamy o 1/2 miary, a odstęp między linjami = 1-ej miarze.

Ćwiczenie 7. Siła, bil, bile, byle, bić, być, Nil, wił, wyl, sił, zima, mył, myła, miła, tyl, rył, wyraz, szyl, wykaz, wykazać, wykazał, wykazała, wykazałem, widz, widzem, szyb, szyba, szybować, rys, syn, syp, dym, lipom, dywan, wino, lira, minie, wyłom, tyłem, filar, bilet, myłem, piłem, pyłem, pyłek, szydełek, szyk, szykana, szyna, szczypać, Bytom, synowie, bywalec, tyka, sykać, sypać, sypiać, szczypior, Wilanów.

W środkowych sylabach i i y oznacza się przez **podniesienie następującej po niej spółgłoski** o 1/2 miary. Nakreślenie cienkie lub grube podniesionej spółgłoski zależy będzie od tego, czy po niej następuje e czy a. Inne samogłoski również będą symbolizowane. Tym sposobem po znakach podniesionych **wszystkie** samogłoski symbolizuje się (a po obniżonych?).

Przykłady: Nizina, liliput, dziewica, maszyna, szeryf, apetyt, kapitan, szafir, muzyka, zaczynać, zeszyt.

Po środkowych i, y należy pisać t nie końcowe, lecz główne, albo i, y wypisać ich znakiem (p. niżej) i po nich użyć t końcowego.

Początkowe i dodaje się u góry znaku następującego pod postacią 1/2-miarowej ukośnej kreseczki, pisanej z dołu do góry. W znakach, posiadających pętelkę u góry, i poprzedza samą pętelkę. Przed r, rz, s, n—początkowe i pisze się pod linią.

Końcowe i, y, oznacza się zapomocą takiejże ukośnej kreseczki lub kropki, zaokrąglonej w dół (kropka dolna), lub w górę (kropka górna). Kropki należy używać jak narzędzie, gdyż stanowi ona zawsze specjalny ruch ręki i wstrzymuje szybkość pisma.

R i rz przed końcowem y można pisać górnym obrotem, samo zaś y stanowi wtedy jakby przedłużenie okrągłej linii znaków r i rz w górę.

Końcowe ty i ci można pisać zapomocą końcowego t i ć z dodaniem kropki „dolnej“.

Końcowe ić, yć można pisać z kropką „dolną“ dla i, y, i z końcowem ć (zam. podnosz. ć głów.). Jeżeli nie będzie dwuznaczności, można na y, i nie zwracać uwagi i ć końcowe łączyć z poprzednią spółgłoską bezpośrednio, jak gdyby przed niem stało e.

Końcowe **icie**, **y cie** również można pisać z kreską dla **i**, **y** i końcowem **cie**.

Jeżeli na końcu wyrazu może stać **i** i **i**, np. *lokaj*, *lokai*, *gai*, *gai*, i t. p., to **j** oznacza się kreską, a **i** kropką.

Przykłady: *ile*, imienia, *luby*, *lubi*, *ludy*, *ludzi*, *kupy*, *kupi*, *moi*, *gani*, *rany*, *rani*, *lasy*, *łasi*, *kaszy*, *baty*, *dary*, *darzy*.

Jak widać z powyższych przykładów, po znakach, zaokrąglonych w lewą stronę, kropkę po tejże stronie zostawiamy; po znakach zaś z pętelką dolną piszemy kreskę, a nie kropkę.

Cwiczenie 8. *Idziesz*, *idzie*, *idziemy*, *idziecie*, *szczygieł*, *marzył*, *marzyła*, *marzyłem*, *marzyłam*, *cyna*, *cynamon*, *kichał*, *kochał*, *kahał*, *licho*, *lacha*, *loch*, *Michał*, *machał*, *mucha*, *chyba*, *chybiać*, *hałas*, *choroba*, *humor*, *synalek*, *dziewicza*, *dzianet*, *dziubać*, *dzionek*, *dziwak*, *Haliczanin*, *malina*, *Regina*, *pobyl*, *pobil*, *drogi*, *rogi*, *raki*, *rakiety*, *lepimy*, *daty*, *metry*, *nosi*, *nasi*, *kipi*, *kepi*, *kupi*, *kapy*, *mieni*, *pieni*, *piany*, *lisy*, *wisi*, *musi*, *mysi*, *myszy*, *tani*, *taki*, *sadzi*, *posadzi*, *wodzi*, *wodzirej*, *pani*, *dynamit*, *poił*, *kupił*, *Dawid*, *nucił*, *bawił*, *bawiła*, *zabił*, *zabiła*, *imieniny*, *imieninom*, *Itaka*, *Izabela*, *Iwonicz*, *Irena*, *miny*, *boi się*, *widzi*, *widzisz*, *Kain*, *koloryt*, *wyrzuty*, *Odyniec*.

Cwiczenie 9 p. w cz. sten.

Znaczniki. Jeżeli, z powodu specjalnego skrócenia wyrazu, spółgłoska stojąca w nim przed końcowem **i** lub **y** podlega wyrzuceniu, to dla odróżnienia **i** od **y**, pierwsze można oznaczyć kropką „górną“, a drugie — „dolną“; w praktyce atoli dwuznaczności nie może być. Znacznik **by** należy oznaczać kropką na środkowej linii. Znacznik **być** może być pisany na każdej linii.

Aby, **albo**, **ani**, **aniżeli**, **ażeby**, **by**, **być**, **chyba**, **czy**, **dziś**, **dzisiaj**, **gdy**, **gdyby**, **i**, **iż**, **ile razy**, **już**, **kiedy**, **kilka**, **mimo**, **niczego**, **niegdyś**, **nigdy**, **tedy**, **tylko**, **zanim**, **żeby**.

§ 5. OZNACZENIE BRZMIENIA e.

Ponieważ brzmienie **e** stanowi wydłużenie brzmienia **e**, przeto oznacza się ono jak **e**, t. j. przez cienie nakreślenie poprzedzającego spółgłoskowego znaku na głównej linii z wydłużeniem stojącego po nim łącznika.

Po **e** nie można używać końcowych **t**, **ć**, **cie**, gdyż byłoby niewidocznym owo wydłużenie łącznika.

e, e, e, e, e, e, e, e, e, e

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie, ie

§ 5. Oznaczenie brzmienia e.

Końcowe e =

Przykłady: e, ee, ee, ee, ee, ee, ee,

ee, ee, ee, ee, ee, ee.

§ 6. Oznaczenie brzmienia a (a).

Przykłady: a, aa, aa, aa, aa, aa,

aa, aa, aa, aa, aa, aa,

aa, aa, aa, aa, aa, aa,

Ćwiczenie 12: aa, aa, aa, aa, aa,

aa, aa, aa, aa, aa, aa,

aa, aa, aa, aa, aa, aa,

aa, aa, aa, aa, aa, aa,

aa, aa, aa, aa, aa, aa,

Końcowe e równa się wydłużonemu końcowemu e.

Przykłady: Męka, ręka, dębu, pęd, ciełe, ciemie. imię, rękę, pęta, pięć, napięcie, kęs, geś.

Ćwiczenie 10. Sęk, męczy, męczył, męczyła, męczony, ręczyć; zaręczyłem, poręczenie, wyręczać, sękaty, debowy, lek, lęk, lękać się, pęk, pękać, cielőcy, ciemieżyć, rekodziela, pieczeń, węgiel, węgiel, węgorz, węgiel, kępa, cielecina, węzeł, tegi, tępy, potęga, miele, niose, wole, dole, mięso, marzę, mażę, gawęda, cęgi, cięgi, rębacz, Chęciny, ciemiega, ciemie.

§ 6. OZNACZENIE BRZMIENIA a.

Brzmienie a stanowi wydłużenie brzmienia o, oznacza się przeto tak, jak o, lecz z przedłużeniem łącznika. Końcowe a równa się wydłużonemu o. W wyrazach jednosylabowych końcowe a pisze się jak o: sens zdania wykluczy dwuznaczność. Np. „zrób t. (?) dla mnie“ i „zrób z t. (?) sprawą raz koniec“.

Końcowych t, ć i t. d. nie można używać po a, gdyż nie byłoby wtedy wcale łącznika, który wszak należy przedłużyć.

W imiesłowach końcówkę ac należy pisać bez przedłużenia łącznika przed obniżonym c.

Znak, obniżony dla symbolizowania poprzedniego a, może być naciskany dla oznaczenia następującej po nim samogłoski a.

Przykłady: Sąd, ząb, rączek, sądziłem, pisać, toba, bacz, pisać, wola, dać, kacie, kat, wyłączać, połączenie.

Ćwiczenie 11. Dysza, dyszac, dysząca, dyszającym, dyszającymi, kapiel, macić, wyrąbać, podażać, kół, pałaca, początek, robiąc, rak, dąb, dał, lepią, lepiąc, lepiąca, dybiac, dynia, lubią, leca, mara, marza, maża, łowia, łapiących, ciągiem, dziwoląg, wawóz, watek, rąbać, paczek, paczek, sąsiad, ład, ładem, biore, biora, zawiązać, zawiązywać, para gołąbiat.

Ćwiczenie 12 p. w części stenogr.

Znaczники: Bądź, bądźcobądź, sa, soba, tędy, toba.

§ 7. OZNACZENIE BRZMIENI je, ja.

Brzmienia je, ja, jo, ju, (jó), je, ja na początku wyrazów pisze się przez j; w środku przez j lub y (djadem, dyadem); na końcu — przez i, y lub i (linia, kaucya, szyja).

Ponieważ stenografja odtwarza dźwięki a nie litery, prze-

to **ya, ia, ye, ie** i t. d. oznaczać będziemy ~~będziemy~~ tak samo, jak **ja, je** i t. d., gdy wymowa ich jest identyczna.

Dźwięk **j** nie jest ani spółgłoskowy ani samogłoskowy, wobec czego w stenografii może być traktowany dowolnie — zależnie od wygody. Wygoda ta każe nam dźwięki **je, ja** uważać za samogłoskowe (miękkie **e, a**) i stosować do nich prawidło, co do wypisywania ich na początku wyrazów u góry przy jedno i dwumiarowych znakach (zmniejsza to łącznik między pierwszosylabowymi **je, ja** i dalszemi sylabami wyrazów i oddala pierwszą sylabę „stenograficzną“, co usuwa często konieczność obniżień i podnoszeń).

Początkowe je posiada specjalny znak *samogłoskowy*, takiejże formy, jak **i**, lecz dwa razy dłuższy. Tegoż znaku używać będziemy na końcu wyrazów. Natomiast **środkowe je** oznacza się kreską, podaną w alfabecie (*spółgłoskowa*). Taż kreska z **naciskiem** obsługuje dźwięk **ja**. Na początku wyrazów wypisujemy go u góry przy następnej sylabie.

Końcowe ja posiada znak specjalny, pisany z dołu do góry.

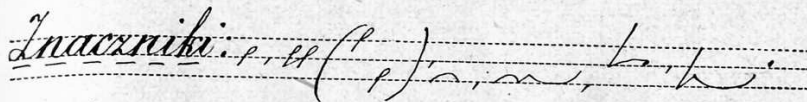
Gdy przed końcowymi **je, ja**, mamy samogłoski **o** lub **u**, to należy samogłoski te wypisać, a po nich użyć samogłoskowych znaków **je, ja** (zamiast symbolizowania **o, u**, w obniżeniu *spółgłoski j* i wypisywania samogłosek **e, a**).

Przykłady: Jem, jemy, jamy, jeden, jadam, iechać, jeżyna, tyje, linieje, koleje, lejecie, kujemy, najem, bajek, jałowiec, jagoda, jarzyna, jar, pijany, pijatyka, moja, mija, szyja, kieruje.

Ćwiczenie 13. Jad, jama, jaki, bijatyka, majaczył, wojak, wujek, myje, sieje, dat, dać, dacie, daj, daje, dajecie, bajeczek, kije, datuje, choruje, siwieje, jesień, jezioro, jeleń, jelonek, Jena, majeranek, lejemy, lejek, fajek, bijemy, tyjemy, pijemy, leje, wieje, pieje, bije, wyje, myje, moje, mojej, mojego, mojemu. majaczący, wojewoda, wojewodzina, panuje, Jehowa.

Dźwięki je, ja stojące bezpośrednio po spółgłosce, z którą stanowią jedyną sylabę, oznacza się (z wyjątkiem ostatnich sylab) przez przekreślenie tej spółgłoski (twardej) samogłoskami **e, a** w taki sposób, że samogłoski te stoją po lewej stronie spółgłoski, a łącznik przecina spółgłoskę, lub też podnosi się samogłoski **e** i **a** o pół miary, symbolizując w ten sposób **j**. Liter półmiarowych nie przekreśla się.

Przykłady: Djecezja, djecezje, djabeł, sesja, sesie, linja, kolja, furja, furje, manja, kopjał, materiał, Marian.

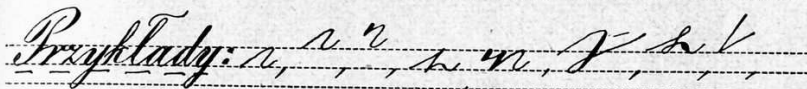
Inaczej:

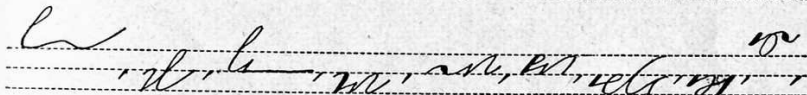
St. Oznaczenie brzmień: je, ja.

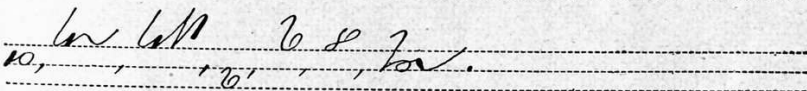
Początkowe i końcowe je = 1, środkowe

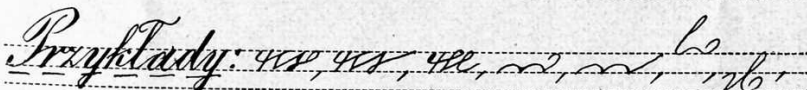
je = 1; pocz. i środk. ja = 1, końc. ja = 2.

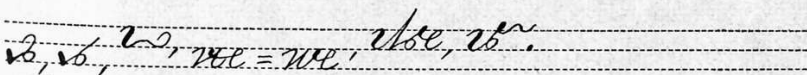
Oje = 1, uje = 1, oja = 2, uja = 2.

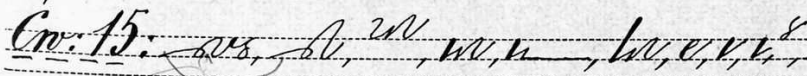
Przykłady:

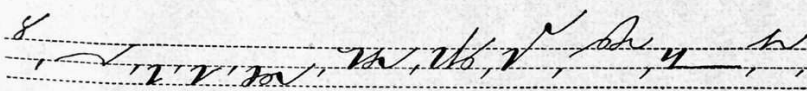

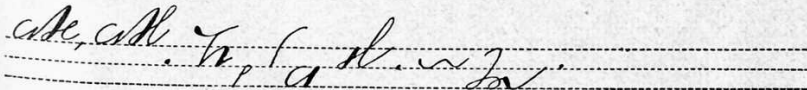

Przykłady:

Ćw. 15:

§ 8. Oznaczenie brzmień: jo, ju, ja, je, ji.

jo = ~, ju = ~, ja = ~

Przykłady: jo, ju, ja, je, ji

jo, ju, ja, je, ji

jo, ju, ja, je, ji

Przykłady: jo, ju, ja, je, ji

jo, ju, ja, je, ji

jo, ju, ja, je, ji

Przykłady: jo, ju, ja, je, ji

jo, ju, ja, je, ji

Przykłady: jo, ju, ja, je, ji

jo, ju, ja, je, ji

jo, ju, ja, je, ji

Ćwiczenie 14. Kolacja, kolacje, okazja, okazje, herezja, herezje, seria, secesja, secesje, teoria, teorie, djakon, parjas, Maria, karjatyda, Sycylja, Morawja, Tycjan, Danja, ferja, ferje, furja, furjat, Zofja, linja, utopja, utopje, kurja, kurje, kurjer, marjanin, kolje, linje, religja, religje, hodujecie, Kasjan, arja, wizja, Walerjan, Jenisej, Samarja, aluzja, Eljasz, Mesjasz.

Ćwiczenie 15 p. w części sten.

§ 8. OZNACZENIE BRZMIEN jo, ju (jó), ja, je, ji.

Brzmienia jo, ju (jó), ja w pierwszych sylabach należałyby oznaczać przez napisanie j na linii dolnej (cienko lub grubo), ponieważ jednak idzie o uniknięcie ewentualnych obniżeń i podnoszeń, gdy o, u, i lub y trafiają się w drugiej sylabie, — oznacza się je przez użycie ich znaków samogłoskowych, które jako takie piszemy u góry przy następnej sylabie. Tym sposobem druga sylaba staje się pierwszą i decyduje, gdzie cały wyraz ma stać.

Te same znaki samogłoskowe będą używane w środku i na końcu wyrazów, należy atoli zwrócić uwagę na to, aby samogłoski o, u, (ó) a nie stały wtedy na linii, lecz nad nią, gdyż inaczej poprzedzające je i zmieniłyby się w zwykły łącznik. Po środkowym jo, ju (jó), znaki półmiarowe zostają na wysokości podniesionego o, u (ó), a.

Brzmienie ja oznacza się jak przedłużone jo. W imiesłowach jąc, jacy oznacza się bez j, przez obniżone c.

Przykłady: Jowisz, Jonatan, majowy, gajowa, bojowe, kolejom, Józef, Jur, Juwenal, kajuta, raj, gaju, jąc, jacać się, maja, czytają, dając, dający, dająca, mając, mających.

Sylaby jo, ju, stojące po spółgłosce, oznacza się przez przekreślenie spółgłoski znakiem samogłosek o, u, lub przez podniesienie (łącznie z sylabami jo, ju) dalszego ciągu słowa, w ostatniej sylabie wystarcza samo podniesienie samogłosek o, u.

Przykłady: Koljom, Ljon, orjon, djorama, Zofjo, linja, utopja, furja.

Brzmienie je na początku i w środku wyrazów oznacza się jak spółgłoskowe je z przedłużonym łącznikiem. Początkowe je łączymy z następnym znakiem na wzór samogłosek.

Końcowe je oznacza się zapomocą podniesienia e; stojące przed nim samogłoski e, o, u należy wypisywać.

Brzmienie ji spotyka się tylko na końcu wyrazów po spółgłoskach i oznacza się przez podniesienie dolnej kropki.

Przykłady: język, jęzda, jęczy, pajęczyna, biję, myję, religię, sesję, kolji, sesji, Marji, emocji, manji, utopji.

Cwiczenie 16. Jod, jodeł, Jonasz, koleją, kolja, Marjo, Zofjo, Felicjo, boju, Junosza, Junona, maju, juta, wysieją, Jukatan, wijące, junakerja, liljom, bojowe, wojować, pasja, pasji, pasję, pasja, pasje, pasjami, pasjom, pasjach, boję się, wojuje, wojuje, daja, wołują, wojując, wyia, Sjon, roję, daje, baie, leja, baje, bajek, taljom, żyj, żyje, żyję, żyją, żyjąc, żyjącym, leje, wyleją, Awinjon, tyje, tyję, kuja, okazjom, maja, czuje, Marja, Danję, Danja, kochają, sesjom, mieszając, lubuje się, pajaka, kująca, mijają, omijaj, siejąc, moje, moja, manja, bija, wyjątek, zakują, djeceżją, Kasjusz, emisarijusz, Julian, Irydjon.

Cwiczenie 17 p. w części stenogr.

Znaczniki: Ciebie, gdzie, jeden, jedyny, jeśli, jeżeli, jeżeliby, ledwie (o), między.

§ 9. GRUPY SAMOGŁOSKOWE.

W razie zbiegu dwu samogłosek należy:

- 1) na początku wyrazów — wypisywać obie;
- 2) w środku wyrazów — obie symbolizować, jeżeli można, w przeciwnym razie jedną wypisać;
- 3) na końcu wyrazów — obie wypisać, chyba, że pierwsza jest a lub, że cały wyraz składa się tylko z dwu sylab (np. *boa*, *Laa* i t. p.).

Przykłady: Aula, autor, Aar, audytorjum, eunuch, Europa, Eufemja, aerolit, ujechać, ujadać, poezja, Gaeta, faeton, hiena, Beata, aloes, Tadeusz, Mateusz, ais, miauczeć, haukać, nauka, kaucja, Laura, Sabaudja, nautyka, nauczył, Laokoon, kakao, Laa, boa, Makao, Genua, kolei.

Uwaga. Je, ja i t. d., stojące po początkowej samogłosce (*ujechać*, *ujadać*...), uważa się za miękkie samogłoski, lecz wypisują się głównym znakiem **j**.

§ 10. J PRZED SPÓŁGŁOSKAMI.

Połączenia **aj**, **ej**, **oj**, **uj** i t. d., stojące na początku wyrazów, oznacza się przez wypisanie samogłosek **a**, **e**, **o**, **u**, nie u samej góry następującego znaku spółgłoskowego, a nieco niżej: przed 2-miarowymi znakami samogłoski te piszą się w połowie ich; przed 1-miarowymi — na linii; przed półmiarowymi i **rz** dolnoobrotowym — pod linią.

Znaczniki: L, u, t, s, j, g, s, l, l

§ 9. Grupy samogłoskowe.

u, u, ue, u, u, uet, uet, uet, z

u, u, u, u, u, u, u, u, u, u

u, u, u, u, u, u, u, u, u, u

u, u, u, u, u, u, u, u, u, u

§ 10. j przed spółgłoskami.

Przykłady: u, u, u, u, u, u, u, u

Przykłady: u, u, u, u, u, u, u, u

u, u, u, u, u, u, u, u

Przeprytaj: u, u, u, u, u, u, u, u

u, u, u, u, u, u, u, u

u, u, u, u, u, u, u, u

§ 11. Zmniejszone spółgłoski

ea = e, ae = e, ek = e, ak = e, em = e, am = e, es =

= s, as = s, esz = s, asz = s.

Przykłady: *Chwila, chwila, chwila, chwila*

Znaczniki: *g, wa, p, g, s, n, z, r, k, w, j*

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z

Taki = *e, u, u, u, u, u, u, u, u, u, u, u*

Cw. 19: *Chwila, chwila, chwila, chwila*

Chwila, chwila, chwila, chwila

Chwila, chwila, chwila, chwila

Chwila, chwila, chwila, chwila

Chwila, chwila, chwila, chwila

Chwila, chwila, chwila, chwila

Przykłady: Ojciec, ujma, ujrzał, ejmer, ejnał, Ojrzanów. Jeżeli połączenia **aj**, **ej** i t. d. stoją po spółgłosce, to **j** oznacza się przez podniesienie (na wzór **i**) dalszego ciągu.

Jeżeli **j** stoi przed **t**, to trzeba pisać **t** główne, a nie końcowe (np. **wójt**).

Przykłady: **Wójt**, sejm, siejba, lejmy, dajmy, gojmy, miejmy, podejrzec, podejrzany, wojna, obojga, obojgu, obojgiem.

§ 11. ZMNIJSZONE SPÓLGŁOSKI

Dla uniknięcia wypisywania samogłosek **e** i **a** po znakach obniżonych lub w grupach samogłoskowych używamy spółgłosek **zmniejszonych** (z 1 na ½), przyczem spółgłoski te wypisujemy cienko dla oznaczenia poprzedniego **e** i grubo — dla **a**.

Tak się oznacza: **ec**, **ac**, **ek**, **ak**, **em**, **am**, **es**, **as**, **esz**, **asz**.

Zmniejszonymi spółgłoskami można się posiłkować i przy pisaniu takich wyrazów, jak *kojec*, *wojak*, *wojacy*, w których **j** oznaczamy przez podniesienie.

Przykłady: *Wieczorami*, *Podolacy*, *paciorek*, *Podolak*, *aloes*, *kojec*, *wojak*, *wojacy*.

Znaczniki: *Aczkołwiek*, *albowiem*, *bowiem*, *cokolwiek*, *jak*, *jednak*, *jednakże*, *każden*, *kolwiek*, *kiedykolwiek*, *kogokolwiek*, *owszem*, *ponieważ*, *pono*, *raz*, *razem*, *sam*, *szczególnie*, *tak*, *także*, *tak samo*, *tam*, *tamtę*, *tu* i *owdzie*, *zarazem*, *zaden*.

Uwaga. Wyraz *kolwiek* pisze się w połowie linii bardzo blisko poprzedzającego wyrazu, na wzór znacznika **baż**. Znaczniki **tak** i **jak** używa się do wyrazów: **taki**, **iaki** z ich odmianami (p. w części stenogr.).

Cwiczenie 18 (na powtórzenie znaczników). On ma bardzo miłego syna. Co ty teraz robisz? Powinieneś dużo czytać, aby coś umieć. POCO SIĘ TAK MOZOLISZ? Jeszcze nie czas na ciebie. Czemu siedzisz taki zasepiony? One tylko co wyjechały. TEGO MU NIE DARUJE. Dość już mam zajęć. Komu dasz te kajety? Od kogo masz ten djadem? Czy obie panie są u was? Kiedy będziesz miał pieniądze? Ile razy dzisiaj piłeś wodę? Czas już jechać do ojca. Wolę jego aniżeli ciebie. Nie rozumiem was obojga zupełnie. U kogo byleś dziś z wizytą? Być albo nie być! Ponieważ są jeszcze ludzie, rozumiejący cudzą niedolę, miejcie tedy nadzieje, że wasze zamiary będą wykonane. Ona tylko sobą się zajmuje. Daj mi cobądź do czytania. Pójdę razem z tobą do lasu. Rób zawsze

to, co do ciebie należy, a zobaczysz, jak ludzie będą cię szanowali. Tylko zaraz może ci się to udać. Masz tyle roboty, że wypoczywać chyba nie będziesz. Dziś się coś działo.

Cwiczenie 19 p. w części sten.

§ 12. GRUPY SPÓŁGŁOSKOWE.

Ponieważ sylaby z grupami spółgłoskowemi wymawiają się równie prędko, jak i oddzielne spółgłoski, wobec czego wypisywanie wszystkich spółgłosek w grupie znacznie wstrzymuje szybkość pisma, potrzebne są przeto **znaki specjalne**, które winny odpowiadać dwum warunkom: 1) należy je stosować do połączeń najbardziej używanych; 2) należy baczyć, aby znaki grup, o ile można, przypominały znaki spółgłosek, wchodzących w skład grupy. Połączenie dwóch znaków jednomiarowych w grupę nie zawsze da znak 2-miarowy, jak również połączenie 2-miarowych ze sobą lub 1-miarowego z 2-miarowym nie może dać znaku 4 lub 3-miarowego. Wielkość znaku zależy będzie od tego, czy obok brzmienia, przezeń oznaczonego, istnieje odpowiednie brzmienie miękkie.

Spółgłoski **s** i **ś** w grupach przybierają kierunek pionowy.

Nacisk w znakach specjalnych robi się na drugiej części znaku.

Grupa może symbolizować dwie samogłoski, t. j. poprzednie **o, u** i następne **a**: poprzednia samogłoska symbolizuje się w pierwszej spółgłosce, następna zaś w drugiej.

Znaki specjalne posiadają grupy: **ck, sk, sch, st, stw, sw, św, zd, sc, śc (śc), kw, kw', skw, skw', źdź, nn, ss.**

Przykłady: Kock, Potocki, Potocka, skała, schować, stółek, postu, postój, stworzyć, pastwa, swat, swój, świat, świeca, zdanie, jazda, lasce, scena, puścić, puść, Zośce, kwas, kwestja, kwiat, kwilenie, skwer, Moskwie, móździek, panna, wanna, ssać, wyssany.

Uwaga. **St** i **śc** mogą być oznaczone na końcu wvrazów zapomocą **s-t** końcowego i **ś-ć** końcowego. Patrz wyżej: *postu, postój, puść, kwestja.*

Przy pisaniu ich należy mieć na uwadze, co następuje:

Znak **ck** uformowany jest z **c** i **k**, drogą zlania ich w jeden 2-miarowy znak, z okrągłym przejściem od **c** do **k**; ruch ręki — jeden.

Znaki **sk** i **sch**: przejście od pionowego **s** do **k** i **ch** posiadają ostre. Ruchy ręki — dwa. Grupę **sk** można pisać i z **s** poziomem w wypadkach, kiedy przez to zmniejszy się

to, co do ciebie należy, a zobaczysz, jak ludzie będą cię szanowali. Tylko zaraz może ci się to udać. Masz tyle roboty, że wypoczywać chyba nie będziesz. Dziś się coś działo.

Cwiczenie 19 p. w części sten.

§ 12. Grupy spółgłoskowe.

ck = 1, sk = 2, sch = 3, st = 1, stw = 1, sw = 2,

św = 2, zd = 1, sc = 2, śc = 2, kw = 0, kw' = 1, skw =

= 0, skw' = 1, źdź = 1, nn = 1, ss = 1.

Przykłady: kock, potocki, potocka, skała, schować, stółek, postu, postój, stworzyć, pastwa, swat, swój, świat, świeca, zdanie, jazda, lasce, scena, puścić, puść, Zośce, kwas, kwestja, kwiat, kwilenie, skwer, Moskwie, móździek, panna, wanna, ssać, wyssany.

ck = 1, sk = 2, sch = 3, st = 1, stw = 1, sw = 2,

św = 2, zd = 1, sc = 2, śc = 2, kw = 0, kw' = 1, skw =

= 0, skw' = 1, źdź = 1, nn = 1, ss = 1.

Przykłady: kock, potocki, potocka, skała, schować, stółek, postu, postój, stworzyć, pastwa, swat, swój, świat, świeca, zdanie, jazda, lasce, scena, puścić, puść, Zośce, kwas, kwestja, kwiat, kwilenie, skwer, Moskwie, móździek, panna, wanna, ssać, wyssany.

ck = 1, sk = 2, sch = 3, st = 1, stw = 1, sw = 2,

św = 2, zd = 1, sc = 2, śc = 2, kw = 0, kw' = 1, skw =

ll. L. l. n. n. r. r. s. s. t. t. u. u. v. v. w. w. x. x. y. y. z. z.

Ch = C. c. s. s. t. t. u. u. v. v. w. w. x. x. y. y. z. z.

ll. L. l. n. n. r. r. s. s. t. t. u. u. v. v. w. w. x. x. y. y. z. z.

ll. L. l. n. n. r. r. s. s. t. t. u. u. v. v. w. w. x. x. y. y. z. z.

ll. L. l. n. n. r. r. s. s. t. t. u. u. v. v. w. w. x. x. y. y. z. z.

ll. L. l. n. n. r. r. s. s. t. t. u. u. v. v. w. w. x. x. y. y. z. z.

Znaczniki: l, n, r, s, t, u, v, w, x, y, z.

§ 13. Sposób zlania

Rg = o (o), rg = o, o, rh = j, rch = j,

rk = a, rkh = a, rn = a, rnh = a, rw = e, rn =

o, rkn = o, gr = a, grh = a, hr = j, hrh = j,

mr = e, mrh = e, pr = e, prh = e, sr = o,

sr = o, wr = e, wrh = e, zr = o, zr = o.

łącznik; w środku wyrazu zawsze jest lepiej użyć tego ostatniego znaku.

W znaku **st** przejście od górnej części do dolnej jest okrągłe. Ruch ręki — jeden.

Znak **stw** uformowany jest przez zlanie **st** z **w**. Dla **stw'** należy używać tego samego znaku. Ruchy ręki — dwa.

Znaki **sw** i **sw'** są wygięte w środku. Ruchy ręki — dwa.

Znak **zd** jest podobny do **st**, różniąc się odeń wielkością. Ruchy ręki — dwa.

Znaki **sc**, **śc** tem się różnią od **sw**, **św'**, czem **c** (**ć**) od **w** (**w'**).

Znaki **kw** i **kw'** używają się w tej formie tylko na początku wyrazów. Zaczynają się od górnego ramienia, pisanego z dołu do góry, w kierunku pionowym (jest to **k** pisane z dołu do góry). W znakach **skw** i **skw'** zaczynamy od **s** i przechodzimy do **kw** i **kw'**, które przecinają **s**. Ruchy ręki — dwa. Znak **źdź** równa się 2-miarowemu **ż**. Znak **nn** równa się 1-miarowemu **n**. Znak **ss** równa się 1-miarowemu **s**.

Ćwiczenie 20. Lasku, łaska, kjosk, skuć, skazać, skala, skały, skamieniały, skapy, skapać, stapać, skupić, stopić, miska, dyska, Wachock, stary, starosta, staroscina, zdawać, kasta, stado, stołować, stek, stykać się, wist, basta, stać, miasto, stodoła, ciasto, często, pusty, story, hakatysta, ster, step, stępa, stopa, stypa, wita, wota, kwota, kwita, kwesta, kwiecień, kwakier, kwilić, kwiczeć, swoja, swe, swa, świadomy, uświadamiać, świat, schorowany, sanna, sanny, ssany, wysana, skwitować, postawa, swoboda, święty, jazdy, Jazdon, Zagożdżon, Żdźary, Zduny, świder, Kwirynał, jeżdżę.

Ćwiczenie 21 p. w części sten.

Znaczniki. Często, inny, niestety, stamtąd, zaiste.

§ 13. SPOSÓB ZLANIA.

Sposobu zlania używa się do grup, w których na pierwszym lub drugim miejscu znajdują się dźwięki **r** i **rz**, a na drugim lub pierwszym — dźwięk, posiadający znak zaokrąglo-ny u dołu lub u góry, tak, że **r** i **rz** wpisuje się w to zaokrąglenie: jeżeli stoją na pierwszym miejscu, to wpisuje się je w górne zaokrąglenie następnego znaku, przyczem pisze się je górnym obrotem; jeżeli — na drugim — to w dolne zaokrąglenie poprzedniego znaku, przyczem pisać je należy dolnym obrotem. Między **r** i **rz** w takich razach i następnymi

(poprzedniemi) przestrzeń winna być jak najmniejsza. Obie spółgłoski **r** i **rz** w grupach nieco zmniejszamy, zachowując tylko ściśle wzajemny stosunek do siebie co do wielkości.

Tak się pisze grupy: **rg, rzg, rch, rzch, rk, rzk, rm, rzm, rw** (tylko na początku wyrazów), **rn, rzn, gr, grz, hr, hrz, mr, m rz, pr, prz, sr, śr, wr, wrz, źr, fr**. W stenogramie grupy powyższe napisane są z łącznikami dla łatwiejszej orientacji co do sposobu pisania i łączenia.

Uwaga 1. Podług sposobu złania wypisujemy grupy **źr** i **fr**, opuszczając w **ź** jego dolną pętelkę, a stawiając natomiast kółko dla **r**, i zaokrąglając **f** w lewą stronę sposobem pętelki.

Uwaga 2. Nacisk w powyższych grupach robi się na drugiej spółgłosce, a w **fr** — ze względów wygody — na **f**. W razie obniżenia grupy, wobec poprzedniego **o** lub **u**, pierwszą spółgłoskę napiszemy cienko lub grubo dla owych właśnie **o** i **u**, a drugą będziemy naciskali dla następnego **a**.

Przykłady: Wargą, pergamin, wierzga, warchoł, wierzch, córka, gorzka, giermek, darzmy, rwać, marny, rznąć, grad, grzech, mrowie, umrzeć, prawo, przecie, srogi, śruba, środa, wrona, wrzawa, źre, fruwać, hrabia, chrząszcz, chrzan.

Cwiczenie 22. Targa, targu, morgi, gratis, gram, graso-
wać, granica, groch, pograżać, grzyb, grzebać, pogrzebać,
pierzchać, worka, Turka, nurka, marka, armata, Wormacja,
Norman, mře, niemrawa, mruczeć, mrużyć, mrzeć, rwany,
rwetes, srom, wyśrubować, frak, fryzjer, wrócić, wracać, wre,
wrzesień, wrzynać się, pręt, Prut, prokurator, prosa, Prus,
próg, proch, proboszcz, karny, prom, uprzedzenie, Tarnów, sa-
nitarny, gracie, grosz, grusza, grabić, wróbel, powrót, Wa-
wrzynieć, wrzos, wrzątek, praca, przodek, Ormianin.

Cwiczenie 23 p. w części stenogr.

§ 14. SPÓSÓB ZESTAWIENIA.

Sposobem zestawienia łączą się: 1) spółgłoski **r** i **rz** w tych razach, kiedy nie można użyć złania (gdy drugi znak nie jest zaokrąglony wcale, gdzie mają stać **r** i **rz**); 2) spółgłoska **w**, stojąca na drugim miejscu po spółgłosce, posiadającej znak ostry u dołu lub zaokrąglony w lewą stronę.

Tak się pisze więc grupy: **br, brz, rb, rzb, rc, rc, rcz, dr, rd, drz, rdz, rf, kr, krz, rl, rl, rp, rs, rś, rsz, szr, rszcz, tr, rt, trz, rzt, rw, dw, dw', gw, gw', chw, chw', kw, kw', tw, tw', zw**.

Grupy te zaczynamy od tej spółgłoski, która stoi na

Przykłady: *cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr*

cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr

cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr

Cw 23. cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr

cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr

cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr

cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr

cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr

cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr, cr

§ 14. Sposób zestawienia.

Br = r, r, r, r, r, r, r, r

Br = r, r, r, r, r, r, r, r

Br = r, r, r, r, r, r, r, r

9 9 9

Przykłady: *dw, kw, tw, dw, kw, tw*

dw, kw, tw, dw, kw, tw, dw, kw, tw

dw, kw, tw, dw, kw, tw, dw, kw, tw

dw, kw, tw, dw, kw, tw, dw, kw, tw

dw, kw, tw, dw, kw, tw, dw, kw, tw

dw, kw, tw, dw, kw, tw, dw, kw, tw

dw, kw, tw, dw, kw, tw, dw, kw, tw

Znaczniki: *br, dz, g, k, l, m, n, r, sz, t*

br, dz, g, k, l, m, n, r, sz, t

§ 15. Sposób górnego Łączenia

Br = k, r, m, z, n, l, g, t, sz, dz

br, dz, g, k, l, m, n, r, sz, t

br = k, r, m, z, n, l, g, t, sz, dz

pierwszem miejscu. Jeżeli są to **r** lub **rz**, to piszemy je u góry z lewej strony następnego znaku, zawsze **dolnym obrotem**. W przeciwnym razie piszemy najpierw poprzednią spółgłoskę, wracamy po niej ołówkiem w górę, przechodząc następnie do kółka liter **r** i **rz**, które winny zostać w takich razach u dołu poprzedniego znaku.

W grupach **dw, kw, tw** po napisaniu **d, k, t** odrywamy ołówek od papieru i piszemy **w** tak, aby opierało się zupełnie o **d, k, t**.

W końcowych: **rc, rt, tr, trz, rzt** można użyć końcowych **ć, t**, a wtedy **r (rz)** stoi na linii (**rc, rt**) lub u góry (**tr, trz**).

Grupa **szr** pisze się w taki sposób, że od petelki spółgłoski **sz** przechodzimy do **r** i **rz**, pisanych dolnym obrotem.

Przy użyciu końcowych **tr** i **trz** spółgłoski **r** i **rz** można pisać i z prawej i z lewej strony litery **t**, zależnie od tego, jaki ruch ręki posiada poprzednia spółgłoska. Patrz w przykładach wyrazy: *wiatr, patrz*.

Przykłady: Brud, brzeg, korba, wierzba, tercet, storczyk, wiercić, karć, karcić, drelować, drzeć, kordelas, rdza, torf, kres, krzesiwo, orła, orli, korpus, kursować, kurs, dwór, gwizdać, chwala, pochwie, zakwasić, pozwać, wiatr, patrz.

Ćwiczenie 24. Brawo, brak, bryka, brelok, bruk, bruljon, obraz, broń, bredzić, brzydota, obrzydzenie, brzemie, marca, warcaby, Marcin, Korczak, warczeć, parcie, karciany, drogi, drut, modry, mądry, drapać, rdzawy, Rdzawicz, Korfu, ochrona, Chrystus, chrząszcz, krok, kret, krępy, kręty, kruk, kropa, krzyk, krzew, pokrzywa, darła, darli, umarli, umarli, karłowaty, karlik, merła, zaparli się, Korsak, Persja, gors, marsz, marszałek, utrata, trud, trącać, troska, wątroba, trzepać, trzęsę, patrz, partacz, wertować, wart, porwać, wyrwać, zarwał, zawarł, Nirwana, zamarza, tworzenie, twaróg, Jadwiga, dwoje, dwór, Wirzbięta, Suderwa, Troki, rteć, naigrawać się.

Ćwiczenie 25 p. w części stenogr.

Znaczniki: *ilekroć, jutro, oprócz, potrzeba, prawie, prócz, przeciw, śród, też, to też, trudno, wraz.*

Uwaga. Wyrazy *też* i *to też* piszemy dla wygody przez *rz*.

§ 15. SPOSÓB GÓRNEGO ŁĄCZENIA.

Sposób górnego łączenia jest sposobem ogólnym, służącym do wypisywania wszystkich pozostałych grup, zasadza się zaś na tem, że spółgłoskę, na pierwszym miejscu stojącą,

wypisać

wypisuje się u góry z lewej strony drugiej spółgłoski (na wzór samogłosek). Baczyć należy, aby ta pierwsza spółgłoska nie stała na żadnej linii, w ten sposób zaznaczymy, że ona nie symbolizuje żadnej samogłoski.

Tak się pisze grupy: **bn, nb, dn, nd, gn, ng, chn, nch, kn, nk, nt, tn, sp, np, ps, sm, ms, bc, bk, bz, zb, bw, wb, cm, cw, db, dm, dł, ld, gd, dg, kt, tk, szt, km, mk** i t. d.

Przykłady: Wielebny, hańba, zachodni, groźny, krewny, arenda, fundator, lont, Kant, Kongo, końca, pobłażanie, bliny, cło, dłuto, mrówka, płot, prezent, prelekcja, pretensja, frakcja, fraszka, grządka, gwałt, gwelf, drzazga, drzemka, kropka, trepcie, zmierzch, róbmy, obmowa, nowszy, wszelaki, dbać, dmuchać, łódka, gmina, projekt, pakta, fałsz, palma, skała, laska, Załuska.

Cwiczenie 26. Łn, mn, pn, sn, śń, szn, wn, źn, zń, źn, żń, ńc, nm, ńm, m'ń, mń, cn, cń, czn, czń, ns, nń, nw, nsz, np, bl, bl, cl, cl, czł, dł, dl, gl, gl, chl, chl, kl, kl, lk, lk, czm, czcz, czć, dzb, dsz, dc, dcz, gz, ksz, lw, lb, lsz, lg, cc, lm, śp, szk, dzk, dźk, pk, lb, lm, lszcz, lź, lcz, lc, lsz, dź, chcz, chc, chc, mszcz, mcz, md. Tańczyć, bańka, Marengo, koncha, konsze, bronchit, pomnik, zimny, łaknę, stańmy, końmi, włazić, nocleg, fragment, wszystek, wszczynać, wszczepiać, dbałość, dzwonnica, ledźwo, odźwierny, dzban, łódce, świadczyć, pigmejczyk, Pigmaljon, gdakać, hafciarka, kmostr, kminek, większy, kielbie, kolba, szkocki, albinos, Supraśl, Rykonty, islam.

Znaczniki. Absolutny, blisko, dla, dlatego, dlaczego, dotychczas, kto, ktokolwiek, który (a...) — kolwiek, któredy, ten, wcale, wciąż, wcześniej, wczoraj, wedle (ług), wreszcie, wszelki, wszelaki, wszędzie, wtedy, wtem, znów, znowu.

Uwaga. W razie potrzeby odmiany wyrazu **który**, końcówki dodaje się u góry; np. *która, którego, któremu, którym, którym, którzy, których.*

Cwiczenie 27 p. w części stenogr.

§ 16. GRUPY Z 3 I 4 SPÓŁGŁOSEK.

Grupy z 3 i 4 spółgłosek formuje się na tych samych podstawach, co i grupy z 2 spółgłosek, z zachowaniem znaków specjalnych i połączeniem środkowym **r** i **rz** z spółgłoskami poprzedzającymi je.

Przykłady: Zdr, str, strz, skr, skrz, wsp, brn, wskr, przn, trzn, brzd, stk, krt, ksz, lszk, rtk, rszt, rpl, rtn.

Przykłady: Ch, Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

Ch, Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

Ch, Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

Ch, Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

Ch, Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

Znaczniki: a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z

Ch, Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

Ch, Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

Ch, Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

Ch, Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

Ch, Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

§ 16. Grupy z 3 i 4 spółgłosek.

Przykłady: Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

Przykłady: Z, S, K, W, B, R, P, T, N, G, M, L, C, D, F, J, Q, X, Y, Z

g, h = s, z = b, m = z, k = b, f = a, l = b, z = b.

Ćw. 29. sh, sh, de, sa, wa, ...

sol, / ...

oa, ...

wa, ...

znaczniki: s, d, e.

Ćw. 31. ...

...

...

...

...

...

...

W niektórych grupach można środkowe spółgłoski wyrzucać i pisać: dtsz jak dsz; tisz — tsz; stsz — ssz; krn — kn; krw — kw; mng — mn; wzgl — wl; blk — bk; brn — bn; brw — bw; rnk — rk; owsk — osk; śln — śn; stn — sn; zdn — zn; chrzc — chc; ewsk — esk; wzdr — zdr; ctwo, dztwo — stwo i t. p.

W grupach: **ńsk** i **ństw** można pisać **n** (twarde).

Ćwiczenie 28. Zdrada, strawa, postrach, strzelać, wystrzał, skrobać, skrzydło, wsparcie, krnąbrny, jędra, wskroś, pieprzny, wietrznego, brzdąkać, kostka, krtań, kształt. Halszka, wartki, herszt, cierpliwy, zjadłszy, splótszy, niósłszy, krwawy, mgnienie, wzgląd, jabłko, brwi, ziarnko, Borkowski, pomyślny, postny, przyjezdny, chrzcic, pański, państwo. Zalewski, wyiskrzony, befszyk, instrukcja, natchnąć, tchnienie.

Ćwiczenie 29 p. w części stenogr.

Znaczniki. Wszystek, wzgląd, względem.

Ćwiczenie 30 (na powtórzenie grup). Słynny, porwany, farny, skarga, srebro, średni, pośrednik, pretekst, pretensja, spowiedź, prowentowy, praśny, spożycie, Francja, frank, społec, spałem, społeczny, gromadzić, gwiazda, zdrożny, Spa, pospolity, spodek, spadek, wrzask, trzask, mlaskać. studnia, spuszczać, sport, Sparta, schować, skrzydło, skrzętny, obrzydliwy, obrzydły, obrzydzony, schody, śpieszyć się, spirytus, spirytualja, Smoleński, Zwoleń, smar, smutek, wyśmiać, śmierć, śmieszek, prośba, drewno, dratwa, troska, trust, chrust, trata, krostka, wielokrotny, gramatyka, kraść, kradne, okrągły, krzesło, fertyczny, Florcia, pierchnąć, francuski, włoski, portugalski, austriacki, węgierski, szwajcarski, chiński, japoński, amerykańskich, afrykańskim, australijskimi, wschodnią, kwestja, kwestor, kwestarz, kwestujący, angielszczyzna, polszczyzna, polonizm, galicyzm, rusycyzm, lżyć, obelżywy, ulżyć, lżej, kolczyk, walc, walczyk, chłopczykiem, zakalca, malcowi, padalców, Peszt, masztalerz, wstęga, wstażka, fosfor, groźba, zgrzany, Zembrzuski, szpak, szpieg, swatać, swój, swoja, swe, świat, świt, święto, szczwany, szmata, trwoga, trwożny, trwały, tchórz, trzpień, malcé, matczyny, Kwidzyn, skuner, skwer, Różdżały, emfaza, morfologia, uzdrowienie.

Ćwiczenie 31 p. w części stenogr. (użyte w nim są t. zw. skrócenia logiczne polegające: 1) na wyrzucaniu końcówek tam, gdzie sens zdania, składnia i gramatyka każą nam się ich domyślać, 2) na coraz większem skracaniu wyrazów w miarę powtarzania się ich.

§ 17. ODMIANA SŁOWA „być“.

Ze względu na nader częste użycie wyrazu **być**, posiadamy dla niego specjalne skrótowanie. Mianowicie, w czasie teraźniejszym wyraz **jest** piszemy zapomocą **st** końcowego na linii, w innych zaś osobach dodajemy do tego znaku końcówki: **em** (= *m* ½-miarowe), **ś**, **my**, **ście**. Wyraz **sa** p. w znacznikach.

W czasie przeszłym wyraz **był** piszemy zapomocą **l** na linii z poprzedzającą je kreską (= *y*), w innych zaś osobach dodajemy końcówki: **m**, **ś**, **ismy**, **isście**, **i**, **y**.

Wyrazy: **byliśmy** i **byłyśmy**, **byliście** i **byłyście** piszemy jednakowo, gdyż litery **l** nie można zmiekczać na **l**.

W trybie warunkowym końcówki: **bym**, **byś**, **byśmy**, **byście**, oznacza się zapomocą wypisania **m**, **ś**, **smy**, **ście**, u góry z prawej strony wyrazu **był** (**była**), przyczem **ś** końcowe można pisać wprost nad **l**. Formy **były**, **byli**, **bylibyśmy** i t. d. teoretycznie dadzą się odróżnić tem, że w **byli** można pisać **i** (kropka górna), a w **były** — **y** (kropka dolna), w praktyce atoli należy zawsze używać kreski, a nie kropki. W wyrażach **byłby**, **byłaby** i t. d. (w 3-ej osobie obu liczb), **by** pisze się oddzielnie jego znakiem.

Czas przyszły **beda** nie posiada żadnych skrótów, zarówno jak i imiesłowy i formy trybu rozkazującego, a to ze względu na dźwięk **e** (lub **a**). W praktyce bardzo często będzie można używać samej litery **b**.

Powyższy sposób oznaczania trybu warunkowego używa się do wszystkich czasowników.

§ 18. WYRAZY ZŁOŻONE.

Wyrazy, złożone z 2 pierwiastków, w piśmie stenograficznym rozdziela się na części składowe i jako oddzielne wyrazy pisze się je na odpowiednich liniach. Jeśli cały wyraz, składający się z dwóch pierwiastków, może być napisany na jednej linii bez podnoszeń i obniżeń, to dzielić wyraz na części niema potrzeby. P. w ćwic. 32 wyrazy podkreślone.

Samogłoski **o**, łączącej dwa pierwiastki, nie wypisuje się.

Przykłady: Czarnooki, sztukmistrz, bladuróżowy, wspaniałomyślny, woziwoda, wojewoda.

Ćwiczenie 32. Czarnoksiężnik, ostrokat, czworobok, sianokos, czasopismo, rodowód, bohomaz, staloryt, nosorożec, słoworód, trójkąt, dwukropek, **stulecie**, powieściopisarz, za-

§ 17. Odmiana słowa „być“.

jestem = d, d', d'', d''', d'''''. Byłem = ee, ee'

byłem = ee, ee', ee'', ee''', ee'''''. Bylibym = ee, ee'

Bede = ee, ee', ee'' (e)

Być = ee

§ 18. Wyrazy złożone.

Przykłady: k, k', k'', k''', k''''', k''''''

Ćwiczenie 33. o, o', o'', o''', o''''', o''''''

o, o', o'', o''', o''''', o''''''

o, o', o'', o''', o''''', o''''''

o, o', o'', o''', o''''', o''''''

o, o', o'', o''', o''''', o''''''

o, o', o'', o''', o''''', o''''''

§ 19. Wyrazy cudzoziemskie i imiona własne.

Przykłady: *Arto, lo, al, an, h, m, w, oo*

f, l, o, w, m, n, p, r, s, t, u, v, x, y, z, oo

u, to, u, l, o, k, z, y, w, o, z, n, i, e, j, e, t, t, l.

§ 20. Znaki liczb, liter, pisarskie i matem.

Przykłady: *1 = d, 2 = k, 3 = g, 4 = p, 5 = s, 6 = w*

sz, 7 = c, 8 = m, 9 = dz lub z, 0 = r.

= n, 10 = b, 11 = u, 12 = ...

= 1, 10.000 = 10¹, 1.000.000 = 10²

Przykłady: *r, i, c, i, i, i, i, i, i, l, l, l.*

Znaki pisarskie: *, ; ? () ...*

Znaki matematyczne: *+ x : < > % (= k.) °*

Znaczniiki: *h, k, p.*

walidroga, dwumiarowy, krwiożerczy, małorolny, nowotwór, obosieczny, obustronny, równoległy, wszechpotęga, filologia, fizjonomia, wieloryb, winobranie, półksiężyc, dziwołag.

Cwiczenie 33 p. w części stenogr.

§ 19. WYRAZY CUDZOZIEMSKIE I IMIONA WŁASNE.

Wyrazy cudzoziemskie pisze się zgodnie z polską wymowa.

Przykłady: Shakespeare, Lear, Child, Chopin, Taine, Comte, Stein; rira bien, qui rira le dernier; mens sana in corpore sano; bis dat, qui cito dat; e pur si muove; da liegt der Hund begraben; to be or not to be.

§ 20. ZNAKI LICZB, LITER, PISARSKIE I MATEMATYCZNE.

Liczby oznacza się cyframi arabskimi. Kto jednak życzy sobie specjalnych skróceń, ten może oznaczać cyfry następującymi znakami, do cyfr odpowiednich najwięcej podobnemi: 1 = d, 2 = k, 3 = g, 4 = p, 5 = s, sz, 6 = w lub t (przy połączeniu), 7 = c, 8 = m, 9 = dz lub z, 0 = r.

Dla odróżniania cyfry od litery, pod znakiem cyfry stawiamy kropkę. Przy oznaczeniu wielocyfrowej liczby kropkę stawiamy pod ostatnią cyfrą.

Liczby **tysiąc, milion, miliard** i t. d. oznacza się zapomocą liter **t, m, mr,** pisanych z prawej strony u góry znaku poprzedniego.

Przykłady: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 31, 35, 47, 59, 100, 1.000, 10.000, 1.000.000.

Dla oznaczenia przysłówków liczebnych porzadkowych przed cyfrą stawiamy przedimek **po.**

Oddzielne litery oznaczają się (na linii) ich znakami z kropką nad nimi — dla odróżnienia od całych wyrazów.

Przykłady: **Bez, b, co, c, do, d, po, p, te, t, lecz. l.**

Znaki pisarskie w stenografji są te same, co i w zwykłym śmie. Myślnika w formie kreski poziomej (—) nie używa się w stenografji, ponieważ odpowiada on wyrazowi **że;** zamiast kreski można używać dwóch kropek.

Używane w matematyce znaki **+, ×, :, <, >, %, °**, pozostają i w stenografji.

Znaczniiki: i t. d.; i t. p.; to jest (żeby nie odrywać ołówka od papieru, oddzielne wyrazy w nich pisze się łącznie).

PISMO SKRÓCONE.

§ 21. PRZYBRANKI.

Gwoli zmniejszeniu ilości obniżień i podnoszeń i umożliwieniu pisania jednego i tego samego wyrazu na rozmaitych liniach w zależności od tego, gdzie stoi wyraz poprzedni, stenografia uwzględnia specjalnie przybranki w tym sensie, że przybranka nie stanowi pierwszej sylaby i nie decyduje, gdzie wyraz ma stać. Rzecz naturalna, że o ile przez użycie przybranki nic nie zyskuje wygoda pisma, to użycie jej jest zbędne, a czasem i szkodliwe.

Przybranki oznacza się początkowymi spółgłoskami, z wyrzuceniem spółgłoski, zamykającej przybranke; tak wypisana przybranka pisze się u góry (z lewej strony) pierwiastku na wzór grup spółgłoskowych, nie stoi zaś na żadnej linii i na żadnej stać nie powinna, inaczej bowiem nie będzie widać, że jest przybranka. Pierwszą sylabą wyrazu staje się, wobec takiego wypisania przybranki, sylaba następna, i ona też decyduje, na której linii cały wyraz ma stać.

Przybranki są: **proste** i **złożone**, **polskie** i **cudzoziemskie**.

O każdym pomówimy osobno.

Przybranki proste polskie są: **bez**, **do**, **ni**, **nie**, **na**, **o**, **ob**, **po**, **prze**, **pra**, **roz**, **u**, **w**, **z**, **za**.

Przybranki: **o**, **u**, **w** niczem nie różnią się od zwykłych liter.

To samo właściwie dotyczy i przybranki **z**: że jednak przybranka ta często (przed mocnymi dźwiękami) przechodzi w **s** (**ś**), przeto używać będziemy znaku specjalnego, który przy znakach zaokrąglonych u góry nie stanowi specjalnego ruchu ręki. Przybranka **bez** oznacza się literą **b**; **do** — literą **d**; **ni** — literą **n** (twarde); **nie** — literą **ń**; **na** — literą **n** z naciskiem; **ob** — długiem **o**; **po** — literą **p**; **prze** — grupą **prz**; **pra** — grupą **pr** z naciskiem (dla **a**); **roz** — literą **r** dolnoobrotowym z zaokrągleniem łącznika (dla **o**), **z** (**s**, **ś**) — kreską poziomą krótką; **za** — literą **z** z naciskiem.

Odróżnienie spółgłosek zwyczajnych (**b**, **d**, **p**, i t. d.) od spółgłosek, symbolizujących przybranki (**bez**, **do**, **po** i t. d.) w teorii może polegać na tem, że przybranki można pisać dalej od pierwiastku, podczas gdy w grupach litery piszemy jak najbliżej.

Przybranka **z** przed **n** pisze się literą **z**, a nie kreską.

Cześć druga.Pismo skrócone.§ 21. Przybranki.

p, t, a, u, o, e, i, y, b, d, p, r, z, s, ś, c, k, g, h, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z

Przykłady: *kon, eł, eł, eł, eł, eł, eł*

oł, oł, oł, oł, oł, oł, oł

u, u, u, u, u, u, u

o, o, o, o, o, o, o

u, u (= 2, 2, 2, 2), u, u

o, o, o, o, o, o, o

u (= 2e), u (= 2h, 2, 2), u

Cw. 35: oł, eł, eł, eł, eł

eł, eł, eł, eł, eł

o, o, o, o, o

Handwritten practice examples on ruled lines, showing various combinations of letters and syllables, likely related to the 'na' and 'o' groups mentioned in the text.

Przykłady: *na, no, po, prze*

Handwritten examples of the letters 'na', 'no', 'po', 'prze' written in a cursive style.

Handwritten examples of the letters 'na', 'no', 'po', 'prze' written in a different cursive style.

Handwritten examples of the letters 'na', 'no', 'po', 'prze' written in a third cursive style.

Ćw. 37. *na, no, po, prze*

Przybranka **naj** nie ma znaku specjalnego i wypisuje się albo jako pierwsza sylaba, albo tak samo jak **na**.

Przykłady: Bezmyślny, beczelny, bezdomny, dotyka, dorasta, nikogo, nieco, nierzetelny, narzekać, największy, obmowa, popierać, pokusa, przemycać, prababka, rozdawać, rozmaity, zjawienie, zrzucić, schować, ścinać, stopić, zdawać, zwolnić, zagroda, znieść, nauka, pouczać, objęli, obcować, skała, skutek, pradziad.

Uwaga 1. Jeżeli przybranka **z** przechodzi w **ze** ze względu eufonicznych, to można wtedy użyć zwykłego znaku z np. *zеткаnąć się, zebrać* i t. d.

Uwaga 2. Jeżeli pierwiastek zaczyna się od samogłoski (twardej lub miękkiej), to samogłoska ta stoi razem z przybranką u góry dalszego ciągu wyrazu; patrz w przykładach wyrazy: *nauka, pouczać, objęli*.

Ćwiczenie 34. Bezczynny, bezzenny, bezprawie, dorastać, doradzać, docierać, nigdy, niczemu, niczego, nieśmiertelny, niechęć, nic, niemoc, niegdyś, nieład, niemadry, niewidomy, naradzać się, nacierać, nasadzać, najmniejszy, najczulszy, najdalej, okalać, ocierać się, omawiać, obcierać, obmawiać, oblegać, obdarzyć, powaga, przewaga, rozważa, nawaga, uwaga, poczucie, poważać, pocałunek, przewidzieć, przebiec, przebiegać, obiegać, zabiegać, przerzynać, przeczytać, przeciskać się, prawnuk, praszczur, rozpalać, rozbiór, zбитy, zmowa, sfałgowany, sfałszowany, zabawić, zbawić, zamarł, zaradzić, zanieść, zaniechać, rozwój, obfity, obszar, rozgiąć.

Ćwiczenie 35 p. w części stenogr.

Równoległe z przybrankami: **na, o, po, prze** istnieją przybranki: **nad, od, pod, przed**, które należy odróżniać od pierwszych. Otóż wypisuje się je takimiż znakami, ale nie łączą się z pierwiastkami, stoją jednakże tam, gdzie przybranki (u góry z lewej strony).

Pozatem są jeszcze przybranki: **przy** i **wy**, które dla odróżnienia od **prze** i **w**, piszemy z naciskiem, łącząc z pierwiastkiem.

Przybranka **przeciw** pisze się jak osobny pierwiastek.

W wyrazach z pierwiastkiem: **id (ść)** i **jrz** uwzględniamy tylko jedną przybrankę **po**, inne pisząc jak pierwsze sylaby.

Przykłady: Nadać, naddać, omówić, odmówić, polega, podlega, przemowa, przedmowa, przedmiot, przymiot, wybiegać, przeciwstawić, podejść, odejść, podejrzeć, zejść, wejść, wejrzeć, zająć, pójść, zajrzeć, wjść, wyrzeć, wyjać.

Ćwiczenie 36. Nadmiar, nadmieniac, nadeslac, nadziezdzac, nadchodzic, nachodzic, nadmierny, nadczulosc, odjechać, odjazd, oddzielny, odmawiac, omawiac, obmawiac, odchodzic, obchodzic, oddany, odczuty, odpruwac, odliczac, obliczac, odwaga, podany, poddany, podwazy, polewac, podlewac, przylewac, przelewac, przedstawic, przeciwstawic, wybieg, wbiegac, wykazac, wyleczyc, wyrwac, wciagac, wyciag, wysiek, wsiakac, wymoczyc, niejeden, niejaki, sciskac, sciosac, wyuczony, nauczanie, zjechać, zjazd, zniemczaly, zniewiescialy, zjem, podiem, podjadl, wyplacac, wplacac, wynika, wnika.

Ćwiczenie 37 p. w cz. sten.

Znaczniki: Dokad, dopiero, dopoki, dopoty, dotad, dowoli, naprzeciw, naprzyklad, nareszcie, natomiast, natychmiast, niektory, otdad, podczas, podlug, podobno, podowczas, pomiedzy, pomimo, pośród, potem, przedem, przeto, przynajmniej, przytem, skad, skadinad, skutek (skutkiem, wskutek), spólka, sposob, wbrew, wewnatrz, wówczas, wprawdzie, wprzód, wśród (śród), wtenczas, zaledwie (o), zamiast, zewnatrz, zreszta, zwłaszcza, zwyczajny (ie), zwykly (le).

Uwaga. Przyimki: nad, od, pod, przed będziemy w praktyce pisali, jak przybranke przy dalszym wyrazie. W wyrazach: nikt, nikogo, nikomu i t. d. sylaba ni może być uważana zarówno za pierwszą sylabę, jak i za przybranke.

§ 22. PRZYBRANKI CUDZOZIEMSKIE.

Przybranki cudzoziemskie wypisuje się tak samo, jak i polskie, t. j. u góry, z lewej strony pierwiastku.

Jest ich wszystkiego około 40, uwzględniamy specjalnie jednak tylko 17, jako częściej używane, pozostawiając dla reszty prawidło ogólne.

Są to: ad, ana, apo, de, dy (dja, dys), eks, epi, hipo, hiper, ko (kon, kom), meta, pro, re, sub (suk), super, syn (sym), trans.

Przybranke ad wypisuje się literą a, której nie łączymy z pierwiastkiem.

Przybranke de pisze się, jak do, że jednak dodaje się ją do cudzoziemskich pierwiastków, gdy do — do polskich, nieporozumienia nigdy być nie może.

Przybranki: dy, dja, dys posiadają jeden znak: d z naskiskiem.

Przybranke eks (przechodzi nieraz w egz) oznacza się zapomocą e niezłączonego.

Handwritten cursive practice on ruled lines, showing various letter forms and combinations.

Handwritten cursive practice on ruled lines, showing various letter forms and combinations.

Handwritten cursive practice on ruled lines, showing various letter forms and combinations.

Handwritten cursive practice on ruled lines, showing various letter forms and combinations.

Handwritten cursive practice on ruled lines, showing various letter forms and combinations.

Handwritten cursive practice on ruled lines, showing various letter forms and combinations.

Handwritten cursive practice on ruled lines, showing various letter forms and combinations.

Handwritten cursive practice on ruled lines, showing various letter forms and combinations.

Handwritten cursive practice on ruled lines, showing various letter forms and combinations.

§ 22. Przybranki cudzoziemskie.

Handwritten cursive practice on ruled lines, showing various letter forms and combinations.

Przykłady: *u, w, y, z, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z*

Znaczniki: *z, z*

§ 23. Przybranki złożone.

Przykłady: *u, w, y, z, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z*

u, w, y, z, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z

u, w, y, z, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z

u, w, y, z, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z

u, w, y, z, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z, niepo-

rozumienie = test, i test

Ćw. 39. *u, w, y, z, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z*

Przybrankę **hipo** oznacza się przez **ip**, zgodnie z pisownią tego wyrazu w języku greckim (dla wygody).

Przybrankę **pro** oznacza się tak, jak **pr**, ale z zaokrągleniem łącznika.

W przybrance **re r** pisze się górnym obrotem.

Przybranki: **sub (suk)** oznacza się literą **s** z naciskiem, **syn (sym)** — **s** głównym. (Przed **c** **sub** przechodzi w **suk**).

Przykłady: Admonicja, anatema, apologia, demonstracja, dylżans, dyscyplina, djalog, ekstaza, egzamin, epikureizm, hipokryta, hiperbola, korektor, koncert, kombinacja, metafora, produkt, redukcja, subwencja, sukcesja, superarbiter, synkopa, symbol, translokacja.

Ćwiczenie 38. Adres, anachoreta, apostrofa, dedukcja, diagnoza, eksperyment, egzamin, epilog, hipoteza, kompozycja, kontakt, konstytucja, prelekcja, protest, produkcja, prowodyr, reagować, reakcja, reprezentować, sublimat, sukces, surogat, synteza, sympatja, administracja, admonicja, adnotacja, anatema, apologia, apostoł, destrukcja, dywidenda, dysharmonja, epidemja, kontroler, konstatować, kompot, korepetycja, symbjoza, syndykat, symfonia, djałekt, eksport, ekspert.

Znaczniki: **Interes, monopol.**

§ 23. PRZYBRANKI ZŁOŻONE.

Przybranki złożone formuje się przez złączenie znaków przybranek prostych i łączy się je z pierwiastkami tak, jak proste przybranki.

Z w pierwiastkach złożonych, stojące na drugim miejscu, oznacza się literą **z**, a nie specjalnym znakiem.

Jeżeli na drugim miejscu w przybrance złożonej stoi taka prosta przybranka, której nie można łączyć z pierwiastkiem, to i całej złożonej przybranki nie łączymy. Jeżeli zaś taka przybranka stoi na początku, to jej nie łączymy z następną przybranką; tę ostatnią zaś z pierwiastkiem łączymy.

Przykłady: Popro, podpro, opo, odpo, spo, sprze, ubez, bezu, poz, uspo, znie, przyna, ponad, pood, wz, ws, uz, us: poprowadzić, ubezpieczyć, opowiadać, odpowiadać, spowiadać, sprzedawać, ubezpieczenie, bezustanny, pozbawiać, znieczulić, przynależny, ponaddawać, pooddawać, wznowić.

Uwaga. W wyrazach: *nieporozumienie, zarozumiaty* (i pochodnych) wygodniej jest za przybrankę traktować *o*, *z* zaś przenieść do pierwiastku.

Ćwiczenie 39. Prowadzić, nadprogramowy, zaprowadzić, powiedzieć, podpowiadać, przyuczony, unieśmiertelnić, pozabijać, odczuwać, odczyniać, pozaczynać, pozamawiać. kompromis, rekolekcje, napomykać, ubezpieczenie, nierozumny, przepowiadać, oprowadzać, poprzecinać, sporządzić, poobcinać, posprzedawać, nienawidzieć, nierozpoczęty, niedouczony, zniechęcony, podejmować, odejmować, indosament, prokonsul.

§ 24. WYRAZY I SYLABY PRZYBRANKOWE.

Wyrazy, dołączone do różnych pierwiastków, można uważać za rodzaj przybranek i łączyć je z pierwiastkami na wzór tychże. Na specjalne uwzględnienie w tej mierze zasługują: **biblj**, **cał**, **co**, **dobro**, **drogo**, **jedno**, **prawo**, **równo**, **różno**, **samo**, **spół** (współ), **wielo** (wielko), **wszech**. Wyraz **co** będziemy pisali na wzór przybranki w takich wyrażeniach, jak: *co tydzień, co miesiąc, co rok*.

Sylaby przybrankowe: równo, różno, spół, wszech pisze się oddzielnie.

Przykłady: Biblioteka, całodzienny, całopalenie, coraz, codzień, codzienny, co tydzień, co miesiąc, co rok, dobroczynny, dobrodziejstwo, drogowskaz, drogocenny, jednolity, jednomyślny, jednoczesny, jednorazowy, prawodawstwo, równoległy, równorzędny, różnorodny, samopomoc, samopoczucie, samosąd, społeczny, spółdzielczość, wieloryb, wieloletni, wielokoduszny, wszechświat, wszechmocny.

Znaczni: Mimowoli, tylekroć, tymczasem, tembardziej.

§ 25. KOŃCÓWKI.

Sposób, do jakiego uciekamy się zwykle przy piśmie zwyczajnym, chcąc nadać mu większą szybkość, a polegający na **zupelnem wyrzucaniu końcówek**, używany jest, rzecz prosta, i w stenografii, gdzie zajmuje on bardzo poczesne miejsce, jak to np. widać w ćw. 31. Znajomość języka i sens zdania w znakomitej większości wypadków usuwają dwuznaczenia wyrażnie końcówki (np. gdy idzie o liczbę rzeczownika lub czas słowa), podajemy przeto poniżej nieco wskazówek w tej mierze, oraz końcówki specjalnie skręcane.

Tak więc, w końcówkach należy: 1) **wyrzucać spółgłoski l, n, w** (wypisanie stojącej po nich samogłoski da mniejszy znak i mniejszy łącznik), 2) **używać** jak najczęściej **końcowych**

Handwritten examples of syllables and words in shorthand notation, including: *u, w, u, w, u, w, u, w* and *u, w, u, w, u, w, u, w*.

§ 24. Wyrazy i sylaby przybrankowe.

l, r, s, w, z, t, b, a, e, o, u, c, d.

Przykłady: *u, w, u, w, u, w, u, w*

u, w, u, w, u, w, u, w

u, w, u, w, u, w, u, w

u, w, u, w, u, w, u, w

u, w, u, w, u, w, u, w

Znaczni: *u, w, u, w, u, w, u, w*

§ 25. Końcówki.

Przykłady: *izm, yzm, zm, zm*

zm, zm, zm

Końcówki: *zm, zm, zm, zm, zm*

Przykłady: *zm, zm, zm, zm, zm*

zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm

Uwaga: *zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm*

zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm

zm, zm, zm, zm

Znaczniki: *zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm*

zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm

zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm, zm

zm, zm

ć, cz, t, nie zwracając uwagi na stojącą po nich samogłoskę. Z, wymawiane jak s, może być oznaczone przez s.

Przykłady: Malowanie, kopjować, politura, podatek, plastik, brzydota, schorowany.

Na specjalne zaznaczenie zasługują końcówki: **cia (sja), ciel (tel), ctwo, dztwo (= stwo), ość (łość, ność), tor, cyjny (syjny), szy** (w przymiotnikach i imiesłowach).

Przykłady: Racja, inwitacja, sesja, sesyjny, policja, policyjny, nauczyciel, obywatel, bogactwo, radość, biegłość, godność, amator, konduktor, bielszy, dawniejszy.

Uwaga. Wiele wyrazów z końcówką **ość** można pisać bez środkowych sylab lub liter. Np. *biegłość, cierpliwość, dzielność, elektryczność, godność, ludność (ludzkość), miejscowość, miłość, możność, możliwość, nabożność, pewność, pomysłność, publiczność, rachunkowość, sprawiedliwość, sprawność, terażniejszość, trudność, wartość, wiadomość, wielkość, wolność, wysokość, wyższość, znajomość, żywność.*

Końcówki *izm* i *yzm* należy pisać przez podniesioną grupę *sm*.

Znaczniki: Akcja, akcyjny, akcjonariusz, bilans, debet, dobrze, doktor, dyrektor, dziennik, giełda, gotówka, handel, izba (sądowa, skarbową), jedność, jednostka, koniec, kontokurent, kredyt, kurs, miejsce, nieruchomość, obligacja, państwo, pierwszy, przedsiębiorstwo, przedsiębiorca, ruchomość, rzeczywiście, oczywiście, saldo, sąd, towarzystwo, waluta.

§ 26. ZNACZNIKI W PORZĄDKU ALFABETYCZNYM.

Zbytняя ilość znaczników nie powinna nikogo przerażać, gdwż większość skraca się na ogólnych podstawach skrótów „logicznych“ (wyrzucanie końcówek).

Absolutny	<u>u</u>	Był	<u>e</u>	✓Dopiero	<u>g</u>
Aby	<u>v</u>	✓Cię	<u>r</u>	✓Dopóki	<u>h</u>
Aczkolwiek	<u>h</u>	Ciebie	<u>L</u>	Dopóty	<u>W</u>
Akcja	<u>e</u>	Choć	<u>z</u>	Dość, dosyć	<u>h</u>
✓Akcjonariusz	<u>y</u>	✓Chociaż	<u>z</u>	Dotąd	<u>✓</u>
✓Akcyjny	<u>v</u>	Chyba	<u>z</u>	✓Dotychczas	<u>✓</u>
Albowiem	<u>u</u>	Co	<u>r</u>	✓Dowoli	<u>h</u>
Ale	<u>e</u>	Cokolwiek	<u>h</u>	Dużo	<u>1</u>
Ani	<u>u</u>	Coś	<u>r</u>	✓Dyrektor	<u>h</u>
Anizeli	<u>u</u>	Czego	<u>h</u>	Dziennik	<u>h</u>
Atoli	<u>d</u>	Czemu	<u>h</u>	Dziś	<u>—</u>
Ażeby	<u>u</u>	✓Często	<u>p</u>	✓Dzisiaj	<u>—</u>
Bardzo	<u>p</u>	Czy	<u>p</u>	Gdy	<u>—</u>
Bardziej	<u>p</u>	✓Czynnik	<u>h</u>	Gdyby	<u>—</u>
Bądź	<u>p</u>	✓Debet	<u>✓</u>	Gdzie	<u>u</u>
Bądź co bądź	<u>h</u>	✓Dla	<u>e</u>	✓Gdzieindziej	<u>u</u>
Bez	<u>p</u>	✓Dlaczego	<u>✓</u>	✓Giełda	<u>z</u>
Bilans	<u>p</u>	✓Dlatego	<u>✓</u>	Gotówka	<u>z</u>
Blisko	<u>h</u>	Do	<u>1</u>	Handel	<u>z</u>
Bowiem	<u>h</u>	Dobrze	<u>L</u>	I	<u>—</u>
By	<u>—</u>	Dokąd	<u>h</u>	Ile kroć	<u>h</u>
Być	<u>—</u>	✓Doktór	<u>h</u>	Ile razy	<u>h</u>
			<u>h</u>	Inny	<u>u</u>

Interes	<u>✓</u>	<u>z</u>	Kogo	<u>z</u>	Można	<u>z</u>
I t. d.	<u>z</u>	Kogokolwiek	<u>z</u>	Naprzeciw	<u>u</u>	
I t. p.	<u>h</u>	Komu	<u>z</u>	Naprzykład	<u>h</u>	
Izba	<u>✓</u>	✓Komukolwiek	<u>z</u>	Nareszcie	<u>u</u>	
Iż	<u>—</u>	Koniec	<u>✓</u>	✓Natomiast	<u>✓</u>	
Jak	<u>—</u>	Kontokurent	<u>✓</u>	Natychmiast	<u>✓</u>	
Jeden	<u>1</u>	Kredyt	<u>✓</u>	Nawet	<u>h</u>	
Jednak	<u>✓</u>	Kto	<u>✓</u>	Niczego	<u>h</u>	
Jednakże	<u>✓</u>	Ktokolwiek	<u>✓</u>	Niczemu	<u>✓</u>	
Jedność	<u>✓</u>	Który	<u>z</u>	Niegdyś	<u>u</u>	
Jednostka	<u>✓</u>	Którykolwiek	<u>z</u>	Niektóry	<u>h</u>	
Jedyny (ie)	<u>1</u>	Którędy	<u>✓</u>	Nieruchomość	<u>u</u>	
Jeśli	<u>✓</u>	Kurs	<u>✓</u>	Niestety	<u>u</u>	
Jeżeli	<u>z</u>	Lecz	<u>h</u>	Nigdy	<u>u</u>	
Jeżeliby	<u>z</u>	Ledwo (ie)	<u>h</u>	Nigdzie	<u>u</u>	
Jest	<u>h</u>	Lub	<u>h</u>	Obligacja	<u>u</u>	
Jeszcze	<u>z</u>	Mianowicie	<u>h</u>	Oczywiście	<u>u</u>	
Jutro	<u>✓</u>	✓Między	<u>z</u>	✓Odtąd	<u>✓</u>	
Już	<u>u</u>	✓Miejsce	<u>z</u>	✓Oprócz	<u>h</u>	
Każden (y)	<u>z</u>	Mimo	<u>z</u>	Oraz	<u>u</u>	
Kiedy	<u>z</u>	Mimowoli	<u>✓</u>	Owszem	<u>u</u>	
Kiedykolwiek	<u>z</u>	Monopol	<u>z</u>	Państwo	<u>h</u>	
Kilka	<u>z</u>	Może	<u>z</u>	✓Pierwszy	<u>h</u>	

135 135

85 10

66

Po	<u>o</u>	Raz	<u>o</u>	Tam	<u>o</u>
Podczas	<u>o</u>	Razem	<u>o</u>	Tamten	<u>o</u>
Podług	<u>o</u>	Ruchomość	<u>o</u>	Tedy	<u>o</u>
Podobno	<u>o</u>	Rzeczywiście	<u>o</u>	Tędy	<u>o</u>
Podówczas	<u>o</u>	Saldo	<u>o</u>	Tego	<u>o</u>
Póki	<u>o</u>	Sam	<u>o</u>	Temu	<u>o</u>
Pomiędzy	<u>o</u>	Są	<u>o</u>	Ten	<u>o</u>
Pomimo	<u>o</u>	Sąd	<u>o</u>	Teraz	<u>o</u>
Ponieważ	<u>o</u>	Się	<u>o</u>	Też	<u>o</u>
Pono	<u>o</u>	Siebie	<u>o</u>	Tobie	<u>o</u>
Pośród	<u>o</u>	Skąd	<u>o</u>	Tobą	<u>o</u>
Potem	<u>o</u>	Skądinąd	<u>o</u>	To jest	<u>o</u>
Potrzeba	<u>o</u>	Skutek (kiem)	<u>o</u>	To też	<u>o</u>
Póty	<u>o</u>	Sobie	<u>o</u>	Towarzystwo	<u>o</u>
Prawie	<u>o</u>	Sobą	<u>o</u>	Trudno	<u>o</u>
Prócz	<u>o</u>	Sposób	<u>o</u>	Trzeba	<u>o</u>
Przeciw	<u>o</u>	Spółka	<u>o</u>	Tu i owdzie	<u>o</u>
Przedtem	<u>o</u>	Śród	<u>o</u>	Tutaj	<u>o</u>
Przedsiębiorstwo	<u>o</u>	Stamtąd	<u>o</u>	Tych	<u>o</u>
Przedsiębiorca	<u>o</u>	Szczególnie	<u>o</u>	Tyle	<u>o</u>
Przeto	<u>o</u>	Tak	<u>o</u>	Tylekroć	<u>o</u>
Przynajmniej	<u>o</u>	Także	<u>o</u>	Tylko	<u>o</u>
Przytem	<u>o</u>	Taksamo	<u>o</u>	Tembardziej	<u>o</u>

Tymczasem	<u>o</u>	Wtenczas	<u>o</u>
Waluta	<u>o</u>	Względ	<u>o</u>
Wbrew	<u>o</u>	Względem	<u>o</u>
Wcale	<u>o</u>	Zaiste	<u>o</u>
Wcześniej	<u>o</u>	Zaledwie (o)	<u>o</u>
Wciąż	<u>o</u>	Zamiast	<u>o</u>
Wczoraj	<u>o</u>	Zanim	<u>o</u>
Według (le)	<u>o</u>	Zaraz	<u>o</u>
Wewnątrz	<u>o</u>	Zarazem	<u>o</u>
Więc	<u>o</u>	Zawsze	<u>o</u>
Wówczas	<u>o</u>	Zewnątrz	<u>o</u>
Wprawdzie	<u>o</u>	Znów	<u>o</u>
Wprzód	<u>o</u>	Znowu	<u>o</u>
Wraz	<u>o</u>	Zresztą	<u>o</u>
Wreszcie	<u>o</u>	Zupełnie	<u>o</u>
Wskutek	<u>o</u>	Zwłaszcza	<u>o</u>
Wśród	<u>o</u>	Zwyczajny	<u>o</u>
Wszędzie	<u>o</u>	Zwykły	<u>o</u>
Wszelaki	<u>o</u>	Żaden	<u>o</u>
Wszelki	<u>o</u>	Że	<u>o</u>
Wszystek(tko)	<u>o</u>	Żeby	<u>o</u>
Wtedy	<u>o</u>		
Wtem	<u>o</u>		

248 248 248
 204 248 248
 204 248 248
 204 248 248
 248 248 248
 248 248 248

204
 203

WSKAZÓWKI DLA ĆWICZĄCYCH SIĘ W SZYBKOŚCI.

Po przerobieniu § 25, zegnamy się z trzema linjami, odtąd bowiem będziemy stale używali jednej linii. Nie należy pisać na oddzielnych kartkach, albowiem łatwo je można pogubić, ale w zwykłych zeszytach w jedną linię o normalnej odległości. Papier powinien być biały, a nie szary, błyszczący, a nie matowy. Ponieważ kartki zeszytu są dość szerokie, zginamy zeszyt na pół wzdłuż. Piszemy tylko na przedniej stronie, najpierw na pierwszej połowie, potem na drugiej, dzięki czemu unikamy poruszania głową i przesuwania ręki. Cała linia, na której piszemy, mieści się w polu widzenia oka. Kiedy zbliżamy się do końca drugiej połowy strony, lewą ręką chwytny za górny prawy koniec kartki i we właściwej chwili przewracamy ją. Prawa ręka stenografuje na pierwszej połowie nowej przedniej kartki, a lewa tymczasem układa poprzeczną. Gdy w ten sposób zapiszemy cały zeszyt w jedną stronę, odwracamy go i stenografujemy znowu po przedniej stronie. Można się obyć bez specjalnych bloków stenograficznych. Ołówków należy używać najlepszych („Polonia“), normalnie wystarczy 2B. Gume, oczywiście, odrzucać precz.

Wielce dodatnio wpływa na szybkość pisma wogóle obniżanie i podnoszenie wyrazów w stosunku do linii o pół miary, a nie o całą, — dla zmniejszenia „skoków“ ołówka; wówczas tylko ½-miarowe znaki będą stały całe pod linią.

Jak zdobywać szybkość? Po przerobieniu podręcznika, najlepiej przez pewien czas przepisywać dowolne teksty, celem zdobycia swobody ruchów, łatwości i szybkości przetwarzania słów na znaki stenograficzne, oraz nabrania wprawy w robieniu skrótów. Do przepisywania wskazane jest brać artykuły pisane dobrą polszczyzną i prozą z różnych dziedzin, jak polityki, ekonomji i t. p., powieść i poezję pomijać. Rzecz przepisana należy zawsze odczytać, poprawiamy sobie wówczas wiele omyłek. Celowem jest przepisywanie danego artykułu po raz drugi, trzeci.

Dopiero, gdy się nabierze pewnej umiejętności w robieniu skrótów i pisaniu, powinno się przejść do pisania pod dyktando. Rozpocząć trzeba od 30 słów na minutę. Dyktujący sam musi trochę się poćwiczyć w czytaniu z pewną szybkością. Należy odliczyć parę razy np. na początku po 30 słów, i z zegarkiem (sekundnikiem) w rękę czytać tak, aby te 30 słów zmieściło się w minucie. Powtórzywszy to parę razy, można nabrać pewnej wprawy w czytaniu z daną szybkością. Dyktando powinno być ciągle i miarowe i trwać przeciętnie 5 minut. Stenogram należy odczytywać. Dobrze jest tę samą rzecz przestenoграфować po raz drugi, a nawet trzeci. Gdy się już wprawnie stenografuje i odczytuje daną szybkość, trzeba powiększyć ilość słów na minutę o 5 i z tą nową szyb-

(Zakończenie na str. 72)

ĆWICZENIA DO CZYTANIA I PISANIA.

Przy stenografowaniu należy baczyć głównie na dwa najważniejsze czynniki pisma: 1) **na używanie znaczników**, 2) **na wyrzucanie końcówek z coraz większem skracaniem wyrazów w miarę ich powtarzania się w tym samym fragmencie**. W praktyce stenograficznej bardzo rzadko trafi się wyraz, który trzeba będzie napisać całkowicie, sens zaś zdania zawsze prawie pozwoli na kontentowanie się 1 — 2 pierwszymi sylabami wyrazów.

Ponadto dla zmniejszenia „skoków“ ołówka przy pisaniu, można wyrazy, stojące pod linią, pisać o pół miary wyżej (wyrazy ½-miarowe będą stały tuż pod linią, 1-miarowe zaś połową swą nad linią).

Na początek weźmiemy parę listów handlowych, a następnie rozmaite urywki na tematy historyczne i polityczne, przyczem listy i fragmenty będą dane w formie stenograficznej, jako przykłady, i w formie zwykłej — dla przestenoграфowania z obowiązkiem zachowania sposobu pisma, podanego we wzorze.

W listach handlowych istnieją wzory schematyczne, znane każdemu stenografowi, które, jako takie, mogą być specjalnie skracane. Pozatem: 1) wypisywanie całej nazwy miasta jest zbyt ciężkie, gdyż stenograf wie, o jakim mieście mowa; 2) w liczbie roku należy pisać jedynie dwie ostatnie cyfry; wyraz zaś „dzień“ przed liczbą opuścić; 3) tytuł „*Wielmożny Pan*“ (w obu rodzajach i liczbach) należy pisać dwiema literami W. P. napisanemi łącznie, aby nie odrywać ręki od papieru po jednym ruchu; 4) tytuł „*Szanowny Panie*“ należy oznaczać wykrzyknikiem (bez względu na rodzaj, liczbę i przypadek); 5) w zdaniu: „*Niniejszem mam zaszczyt (honor) zawiadomić (zakomunikować) WP., że...*“ — każdy wyraz należy oznaczać tylko pierwszą sylabą (w „zakomunikować“ dla odróżnienia od „zawiadomić“ można napisać *zak*); 6) w zdaniu: „*W odpowiedzi na list WP. z d...*“ wyraz „*odpowieź*“ należy pisać przez *od*, zaś *list* przez *l*; 7) końcowy zwrot listów: „*z szacunkiem*“, „*z poważaniem*“ i „*z uszanowaniem*“ — należy pisać „*z sza*“, „*z po*“ (przybranka z przy *po* na linii lub pod nią), „*z u*“; ewentualny zaś wyraz przed niemi *pozostaje* — przez *po* (na linii lub pod nią); 8) wyrażenia: „*w miejscu*“, „*bież. roku*“, „*bież. miesiąca*“, „*z. r.*“, „*z. m.*“ pisze się tak, jak w zwykłym piśmie — pierwszymi literami: *wm* (grupa), *b. r.*, *bm.*, *z. r.*, *zm.*; 9) imiona własne, bardziej znane, wypisujemy pierwszymi sylabami.

I. LIST HANDLOWY 1.

Wielmożny

A. JAROCIŃSKI

w Łodzi.

Firma, wymieniona na dołączonej kartce, pragnie nawiązać z nami stosunki handlowe i powołuje się na referencję W. P., jako swojego wieloletniego pracodawcy.

Ponieważ niżej wymieniony był przez lat kilka prokurentem W. P., nie wątpimy, że zna go W. P. gruntownie i udzieli nam możliwie ścisłych wiadomości o jego charakterze, uzdolnieniu i stanie majątkowym.

Dziękując naprzód za wyświadczenie nam tej przysługi, pozostajemy z uszanowaniem

H. Jankowski i S-ka.

II. LIST HANDLOWY 2.

Wielmożni

H. JANKOWSKI i S-ka

w Warszawie.

Potwierdzając odbiór listu W. P. z d. 1-go lipca r. b., donoszę, że prawdziwą mi to sprawa przyjemność, iż o p. S. mogę się wyrazić tylko przychylnie.

Pan S. pracował u mnie początkowo jako agent podróży, w końcu jako prokurent; w ciągu tego czasu okazał gruntowną znajomość interesów, sumienność w pełnieniu obowiązków i prawość charakteru tak dalece, że pozyskał sobie zupełnie moje zaufanie. Stosunki rodzinne zniewoliły go do opuszczenia posady u mnie i powrotu do rodzinnego miasta, gdzie otworzył własny handel kolonjalny. Jeżeli jako kupiec będzie pracował z równą energią i umiejętnością, jakimi się odznaczał będąc prokurentem, to nie wątpię o pomyślnym obrocie jego interesów.

Co się tyczy jego funduszków, nic pewnego powiedzieć nie mogę, wiem to tylko, że oszczędził sobie około 10.000 zł. na posiadzie w moim domu.

Udzielając powyższych wiadomości ze zwykłym zastrzeżeniem, pozostaje

z szacunkiem

A. Jarociński.

I. List handlowy 1.

Handlowy. Wymieniona firma pragnie nawiązać z nami stosunki handlowe i powołuje się na referencję W. P. jako swojego wieloletniego pracodawcy. Ponieważ niżej wymieniony był przez lat kilka prokurentem W. P., nie wątpimy, że zna go W. P. gruntownie i udzieli nam możliwie ścisłych wiadomości o jego charakterze, uzdolnieniu i stanie majątkowym. Dziękując naprzód za wyświadczenie nam tej przysługi, pozostajemy z uszanowaniem

II. List 2.

Potwierdzając odbiór listu W. P. z d. 1-go lipca r. b., donoszę, że prawdziwą mi to sprawa przyjemność, iż o p. S. mogę się wyrazić tylko przychylnie. Pan S. pracował u mnie początkowo jako agent podróży, w końcu jako prokurent; w ciągu tego czasu okazał gruntowną znajomość interesów, sumienność w pełnieniu obowiązków i prawość charakteru tak dalece, że pozyskał sobie zupełnie moje zaufanie. Stosunki rodzinne zniewoliły go do opuszczenia posady u mnie i powrotu do rodzinnego miasta, gdzie otworzył własny handel kolonjalny. Jeżeli jako kupiec będzie pracował z równą energią i umiejętnością, jakimi się odznaczał będąc prokurentem, to nie wątpię o pomyślnym obrocie jego interesów. Co się tyczy jego funduszków, nic pewnego powiedzieć nie mogę, wiem to tylko, że oszczędził sobie około 10.000 zł. na posiadzie w moim domu. Udzielając powyższych wiadomości ze zwykłym zastrzeżeniem, pozostaje

III. List 3.

Dziękując naprzód za wyświadczenie nam tej przysługi, pozostajemy z uszanowaniem

IV. Wzór fragmentu.
 42 120. 2h E a 2 d - 6 a g a n 4 20
 42 42 a 50 v. k w h - 44 240 2 4 a
 44 20 a e k 7 d d 8 a 20 2. ~ 20 4
 22 4 k 4 7 a m a 20 4 20 4 k h 2 4
 e n / 40 50 20 - a 4 2 3 4 a 2 4 a 4 20
 4 2 4 1 2 0 2 4 2 2 4 2 4 2 0 2 4 2 4
 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4

V. Przekrytaj (d.c. fragmentu).
 d 2 4 2 1 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4
 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4
 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4
 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4
 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4

VI. Wzór fragmentu (d.c.).
 d e e h v 2 4 - 12 20 a 2 4 2 4
 1466 - 1 c 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4
 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4
 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4
 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4 2 4

III. LIST HANDLOWY 3.

Wielmożny
 ST. GŁOGOWSKI i S-ka
 w miejscu.

Warunki, podane przez W. P. w liście z dnia 17 b. m., przyjmujemy i niniejszym ofiarujemy Mu posadę wojażera naszego domu.

Umowę załączamy w dwu egzemplarzach, z których jeden raczy nam W. P. łaskawie odesłać z własnym podpisem.
 Z uszanowaniem
 M. Seydel.

WZÓR FRAGMENTU (IV).
 DOSTĘP DO MORZA.
 (prof. Aleksander Janowski).

Współczesne państwo nie może istnieć i rozwijać się, jeżeli nie posiada wybrzeża morskiego, dającego mu wylot na szeroki świat. Dawno minęły już czasy, gdy epoka samowystarczalności gospodarczej pozwalała na pewne odosobnienie narodu, a lądowe otoczenie ze wszystkich stron nie kępowało jego egzystencji. Dzisiaj międzynarodowe szlaki handlowe muszą posiadać otwarte drogi, których nikt i nic nie kępuje, a które muszą być pewne i tanie. Takimi drogami są właśnie te bezbrzeżne obszary mórz i oceanów, pokrywających 3/4 naszego globu, a nie należące do nikogo. O ile bowiem lądy są zajęte przez ściśle pilnujące swych granic ludy, o tyle obszary oceaniczne nie należą do nikogo, a tem samem należą do wszystkich.

Stenogram V p. w cz. stenograficznej.

WZÓR FRAGMENTU (VI).

Trzeba było pół tysiąca lat historycznego bytu i długich uciążliwych wojen, zanim traktat toruński w 1466 r. oddał w ręce królów polskich dolną Wisłę, Pomorze i deltę wiślaną. Z różnym szczęściem nasze wyprawy nadbałtyckie ciągnęły się przez wieki. Zasięg naszych zdobyczy był wielki, jeno że różnemi czasy w różnych kierunkach się rozwijał, tracąc jedne, zyskując inne tereny. Był moment, że sięgaliśmy aż za Rygę, był moment, że graniczna nasza linja przekraczała dolną Dźwinę, a port ryski był pod panowaniem Orła Białego.

PRZESTENOGRAFUJ:

(ciąg dalszy).

To też jakże tragicznie dla nas brzmi głos króla szwedzkiego, który po wzięciu Inflan i Rygi z dumą i zadowoleniem mówił do swych baronów: „obcieliśmy Białemu Orłowi jedno skrzydło“. „Dziwić się niema czemu, ale płakać jest po czym“ mówił na sejmie kanclerz Lipski o ciężkiej stracie. Mimo wszystko szlachta polska nie doceniała wartości dostępu do morza: Gdańsk był ostatnim punktem, krańcem pojęć szlacheckich, które poza ten gród hanzeatycki nie sięgały. Nie poparła szlachta polityki bałtyckiej Władysława IV, ostatniego monarchy, rozumiejącego znaczenie morza. Zamknęły się kiesy szlacheckie, głuchą była szlachta na wołania i przestrogi królewskie. Poeta poprzedniego panowania Kłonowicz zamknął we Flisie cały światopogląd ziemiański na sprawy Bałtyku: „Może nie zważać Polak co to morze, gdy pilnie orze“. Nasi znakomici marynarze, jak Arciszewski, musieli się wysługiwać innym, a u nas ślano do Gdańska pszenicę, i to był kres marzeń i wysiłków naszych eksporterów. Próżno wołał Staszic: „Utrata morza zgubę Rzeczypospolitej pociągnie!“ Istotnie, przyszedł rozbiór, odcięto Białemu Orłowi drugie skrzydło i powalono tak okaleczonego na ziemię. I aż na drugiej półkuli odczuto tragedję narodu: w czternastu swych punktach pokoju prezydent Wilson zastrzegł niepodległość Polski i zabezpieczenie jej dostępu do morza.

Stenogram VII p. w cz. stenograficznej.

PRZESTENOGRAFUJ:

Papiery publiczne są to pożyczki, zaciągnięte przez rząd państwa, zarząd miasta lub instytucje hipoteczne, tudzież stowarzyszenia prywatne.

Pożyczki państwowe zaciąga się dla zaspokojenia potrzeb administracji państwowej i oparte są na ogólnej odpowiedzialności państwa lub też pewnej części jego dochodów. Spłata tych pożyczek następuje w pewnym zgóry oznaczonym terminie, zapomocą corocznych losowań umarzających, albo też są one wieczne i umarzaniu nie podlegają. Wszystkie pożyczki państwowe przynoszą pewien procent (od 4 — 10% rocznie) w postaci kuponów co pół roku płatnych. Pożyczki państwowe dzielą się na: wewnętrzne, zaciągane wewnątrz państwa i zewnętrzne, zaciągane za granicą. Wszystkie pożyczki państwowe są bezimiennie; wewnętrzne wypuszcza się w walucie krajowej papierowej lub złotej, a zagraniczne w walucie tego państwa, w którym pożyczka jest zaciągnięta.

FRAGMENT VII.

Handwritten stenographic notes on ruled lines, consisting of various symbols and characters typical of the shorthand system. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines, with some additional markings on the right margin.

Wskazówki dla ćwiczących się w szybkości (początek na str. 64)

kością ćwiczyć się jak poprzednio. Początkowo okres czasu potrzebny dla utrwalenia danej szybkości jest dość krótki, w miarę jednak zwiększania ilości słów, będzie on coraz dłuższy. Przy systematycznej, codziennej pracy po jakich 2 — 3 miesiącach, można osiągnąć szybkość do 70 — 80 słów na minutę. Dla celów biurowych to wystarcza. Osiągnięcie szybkości do 100 słów na minutę postępuje znacznie wolniej i wymaga dalszych około 6 miesięcy. I w tym wypadku należy również brać artykuły z różnych dziedzin. Jest rzeczą bardzo wskazaną nie tylko odczytywać stenogram ustnie, ale i odcyfrowywać go przy pomocy zwykłego pisma.

Oprócz tego podstawowego sposobu, wypada wymienić jeszcze inne, pomocnicze, które z pożytkiem można stosować, zwłaszcza, iż zazwyczaj trudno jest o osobę chętną do dyktowania.

W początkach zaleca się stenografować rzeczy, które się umie dobrze na pamięć, np. modlitwy pacierza, wiersze, ustępy prozy. Pisać daną rzecz nie raz, a parę razy. W jednym z belgijskich pism stenograficznych znajdujemy podobną radę: wybrać pieśń, romans, bajkę, jakikolwiek utwór, może być i modlitwa, którą się umie doskonale na pamięć; napisać ją, przeliczyć ilość zawartych słów. W chwili, gdy wskazówka sekundnika będzie na „60“, zauważyć minutę i zacząć natychmiast stenografować dany utwór, recytując go na głos. Po zakończeniu obliczyć, ile minut pisano. Czynność tę powtarzać kilkakrotnie nie tylko tego samego dnia, ale i następnym.

We wszystkich stadiach można stosować i taki sposób: jeżeli pisze się artykuł bądź z gazety, bądź z druków, których się nie zachowuje, to można stenografować między wierszami. Oczywiście, takiego stenogramu odczytać nie można, ale nabiera się wprawy w robieniu skrótów i kreśleniu znaków, a także swobody ruchów. W ten sposób można stenografować artykuły, które się pisało pod dyktando. Sposobu tego nie należy nadużywać, nie może on bynajmniej zastąpić dyktanda.

Gdy się osiągnie szybkość około 60 słów na minutę, można próbować stenografowania wolniejszych mówców, czy to wykładowców, czy prelegentów. Ma się rozumieć, nie można od razu wszystkiego uchwycić, ale usiłować stenografować np. co drugie zdanie. Wybitnie wpływa to na wyrobienie szybkości orientacji i śmiałości ruchów: zyskuje się też wielce na prędkości. Można spożytkowywać odczyty, nadawane przez radio.

Przy ćwiczeniach w stenografowaniu, starać się chwycić słowo w słowo, raczej opuszczać wyrazy, aniżeli streszczać zdania, albowiem można nabrać zgubnego przyzwyczajenia streszczania przy stenografowaniu, co w następstwie niemal z reguły doprowadza do utraty zdolności dosłownego chwywania mowy. W praktyce, jeżeli mamy zrobić streszczenie, to winniśmy zastenografować dosłownie, a streszczać dopiero przy odczytaniu.

Kursa stenografji

Im. Wandy Sucheckiej

długoletniej Kier. Biura Stenograficznego Sejmu i Senatu

pod kierunkiem

Tadeusza Zglińskiego

stenografa Sejmu

**Zapisy przyjmuje się
we wrześniu i styczniu**

Warszawa

Aleja Ujazdowska 25 m. 4

Telefon 2-63-77

Z w i ą z e k stenografów

systemu

Stolze—Gumińskiego

**Poleca odpowiedzialnych ste-
nografów na wyjazdy, odczyty,
konferencje, wykłady i t. p.**

Warszawa, Złota 49 m. 22

Telefon 2-63-77